

KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
Yasalarının Uygulanmasında

Baro Adli Yardım
Bürolarının Rolü

Kadınların Adalet'e Erişimi

**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
Yasalarının Uygulanmasında Baro
Adli Yardım Bürolarının Rolü**

Kadınların Adalete Erişimi

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yasalarının Uygulanmasında Baro Adli Yardım Bürolarının Rolü

Yayına Hazırlayanlar

Elif Ege, Esra Baş

Katkıda Bulunanlar

Açelya Uçan, Aslı Yükçü, Ayşegül Özadək, Ebrar Nefes, Gülsun Kanat, Kübra Karagöz, Leyla Soydiñç, Melike Keleş, Selime Büyükgöze, Zuhak Güreli

Grafik Tasarım

Feyza

Basım

Nisan 2021

Mor Çati Kadın Sığınağı Vakfı

Adres: Kocatepe Mah. Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Apartmanı

No.:17 Kat 5 – D: 11, Beyoğlu İstanbul

Tel: (212) 292 52 31-32

www.morcati.org.tr

Kingdom of the Netherlands

Bu kitap Hollanda Krallığı Büyükelçiliği İnsan Hakları Fonu ile desteklenen Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yasalarının Uygulamalarının İzlenmesi projesi kapsamında basılmıştır. Burada dile getirilen görüşler Mor Çati Kadın Sığınağı Vakfı'na aittir. Dolayısıyla hiçbir biçimde Hollanda Krallığı Büyükelçiliği'nin resmî görüşleri olarak değerlendirilemez.

İçindekiler

Giriş.....	5
Genel Çerçeve: Şiddetle Mücadelede Bütünlüklü Yaklaşımın Gerekleri ve Uygulamalardaki Deneyimler.....	8
Bölüm 1	
Adli Yardım Büroları	
Ücretsiz Hukuki Destek Konusunda İlgili Kanun ve Yönetmelikler.....	15
Adli Yardım Bürolarının Yapısı.....	19
Bölüm 2	
Kadınların Adli Yardım Bürolarından Almaya İhtiyaç Duydukları Destekler	
Mor Çatı Çalışması ve Deneyimi.....	29
Kadınların İhtiyaç Duyduğu Destekler.....	33
Baroların Adli Yardım Büroları Tarafından Kadınlara Yönelik Yaklaşımlar.....	47
Bölüm 3	
Adli Yardım Bürolarının Yapısal Sorunları.....	53
Bölüm 4	
Bir İyi Örnek Olarak İstanbul Barosu.....	62
Sonuç ve Öneriler.....	65

Giriş

Mor Çatı 1 Aralık 2019-30 Nisan 2021 tarihleri arasında Hollanda Krallığı Büyükelçiliği ve Başkonsolosluğu İnsan Hakları Fonu'nun katkısıyla Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yasalarının Uygulanmasının İzlenmesi (*Monitoring Practices of Laws on Struggle with Violence against Women*) isimli çalışmayı yürüttü. Çalışma, kadınların sahip oldukları hakları kullanmak için başvurdukları yasal mekanizmalarda karşılaştıkları güçlükler ve hak ihlallerini odağına alır. Kadınların, aile hukukunu ilgilendiren davalarının yanı sıra 6284 sayılı Kanun'dan doğan haklarına, ulusal ve uluslararası hukukun getirdiği haklara ne ölçüde ve nasıl eriştiklerinin izlenmesini içerir. Ayrıca şiddet gören ve/veya yoksullaştırılan kadınların adalete erişimleri, bu bağlamda bir avukatın desteğinden yararlanabilmeleri için önem taşıyan baroların adli yardım bürolarınca kadınlara verilen hukuki desteklerin kapsamının ve niteliğinin tespitini ve iyileştirilmesini amaçlar. Bu rapor, yürütülen izleme çalışmasını yansıtmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin yasaların uygulanmasının izlenmesi için raporun yazımında kullanılan bilgiler birden fazla kaynağa dayanmaktadır. Bunlardan ilki Mor Çatı'nın dayanışma merkezi ve sığınağında dayanışma kurulan kadınlardan elde edilen bilgi ve deneyimlerdir. İkincisi çalışma kapsamında barolar arası farklı uygulamaları konuşmak ve deneyim paylaşımı yapmak amacıyla baroların adli yardım büro görevlileri ve sorumlu avukatlar ile baroların kadın hakları merkezi üyesi avukatların katılımı ile düzenlenen odak grup toplantılarıdır. 4 ve 11 Temmuz 2020 tarihlerinde düzenlenen iki odak grup toplantısında İstanbul, Balıkesir, Nevşehir, Ordu, Rize, Denizli, Trabzon, Kütahya, Aksaray ve Samsun Barolarından temsilciler ile görüşüldü, bilgi ve deneyim aktarımı yapıldı. Odak grup toplantıları şu dört soru etrafında oluşturuldu:

- 1) 6284 sayılı Kanun ile ilgili başvurularda avukat ataması yapıyor musunuz? Kadınların ekonomik durumlarına ilişkin belge talep ediyor musunuz?
- 2) Adli yardım bürosunda başvuru alan avukatlar ve adli yardım personeli, toplumsal cinsiyet eğitimi ve kadına yönelik şiddet konularında destekleniyorlar mı, bu kişilere yönelik atölye/eğitim çalışması yapılıyor mu?
- 3) Suç mağduru bir kadın (darp vb.) için adli yardım bürosunda süreç nasıl işliyor?
- 4) Adli yardım hizmetinin kadınları daha iyi destekleyebilmesi için neler yapılabilir?

Üçüncü olarak Türkiye'nin 81 ilindeki tüm barolara bünyelerindeki adli yardım birimlerinin yapısına ve şiddete maruz kalan kadınlara verdikleri desteklerin detaylarına dair resmî bir dilekçe ile veri talebinde bulunuldu.¹ Bu formda öncelikle adli yardım birimlerinde çalışan avukat ve büro personeli sayısı soruldu. Daha sonra adli yardım birimleri tarafından geleneksel olarak avukat ataması yapılan, aile hukukunu ilgilendiren davalar dışında 6284 sayılı Kanun çerçevesindeki haklara erişim için atama yapıp yapmadıkları, yapıyorlarsa bu atamalardaki dosyaların sonuçlarına dair veri tutup tutmadıkları soruldu, ellerindeki verileri paylaşmaları istendi. Ayrıca daha genel olarak atama yapılmadan önce kadınlardan ekonomik durumlarına dair talep edilen belgelerin yanı sıra adli yardımdan dava alan avukatlara meslek içi eğitim verilip verilmediği ve atamalarda bu tip eğitimleri almış kişileri seçmek gibi bir uygulama olup olmadığına dair bilgiler soruldu. 81 ilden yalnızca Balıkesir, Bursa, Isparta, İzmir, Samsun, Uşak ve Nevşehir Baroları sorulara kısıtlı da olsa yanıtlar verdiler. Buna ek olarak Türkiye çapında 40 baro ile bilgi almak amacıyla telefon görüşmeleri gerçekleştirildi. Bu görüşmelerde adli yardım birimleri sorumlu avukatları, büro personelleri, adli yardım komisyon başkanları ve kadın hakları merkezi üyesi avukatlardan bilgi alındı.

Dördüncü olarak bu çalışma kapsamında bir araştırma şirketi Mor Çatı için "Şiddete Uğrayan Kadınların Adalete Erişimi" başlıklı bir kamuoyu araştırması yürüttü. Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler bu rapora kaynak oluşturmaktadır.

Bunun yanı sıra 19-20 Aralık'ta düzenlenen iki günlük Kadına Yönelik Şiddet Yasalarının Uygulanmasında Adli Yardım Bürosundan Dava Alan Avukatların Rolü konulu deneyim paylaşım atölyesinde paylaşılan bilgilerden bu raporda faydalanılmaktadır.

Son olarak, İstanbul Barosu Beyoğlu Merkez Şubesi Adli Yardım Bürosu sorumlu avukatı Av. Aylin Moraloğlu, Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu Başkanı Av. Sibel Suiçmez ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Üst Kurulu üyesi ve İstanbul Barosu Ümraniye Adli Yardım Bürosu Sorumlu Avukatı Av. Nurcan Bingöltekin ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden edindiğimiz bilgiler rapora kaynak oluşturmaktadır.

Rapor, şiddetle mücadelede bütünlüklü yaklaşımın gerekleri ve uygulamalardaki deneyimlere dair genel bir çerçeveden sonra dört ana bölüm ve öneriler içeren bir sonuç kısmından oluşur. Genel çerçeve kısmında, barolar ve adli yardım özelindeki incelemeye geçilmeden önce kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarındaki -kolluk, aile mahkemeleri, savcılıklar, şiddet önleme ve izleme merkezleri (ŞÖNİM) vb. kurumlar- uygulamalara ilişkin bir çerçeve çizilir. Genel çerçevenin ardından, adli yardım birimlerinin yapısı ve işleyişi, ilgili mevzuat ile birlikte ele alınır. İkinci bölümde kadınlar için adli yardımın önemi ve kadınların baro adli yardım bürola-

---

1 Resmi dilekçe örneği raporun sonundaki Ekler bölümündedir.

rının vereceği desteklere olan ihtiyaçları Mor atı deneyimine dayanılarak anlatılır. Kadınların ihtiyaç ve taleplerinin yanı sıra baroların adli yardım bürolarında edindikleri deneyimler incelenir. Üçüncü bölümde adli yardım bürolarının yapısal sorunlarına (kurumsallaşma, ödenek eksikliği vb.) değinilir. Dördüncü bölümde bir iyi örnek olarak İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu ele alınır. Önerilerin yer aldığı sonuç bölümünde ise iyileştirmeye yönelik öneriler paylaşılır.

İstanbul Sözleşmesi'nin 57. maddesi, taraf devletlere kadınlara ücretsiz adli yardım sağlama yükümlülüğü getirerek adli yardımın kadına yönelik şiddetle mücadeledeki yerine işaret eder. Barolar tarafından sunulan ücretsiz avukat desteği, adli yardım sisteminin önemli bir parçasını oluşturur. Şiddete uğrayan kadınların adalete erişimlerinde baroların vazgeçilmez bir rolü var. İzleme raporunun hazırlandığı tarihlerde Türkiye, Cumhurbaşkanlığı kararıyla İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiğini duyurdu. Türkiye'nin Sözleşme'den çekilmesi, üstelik bunun usule aykırı şekilde Cumhurbaşkanlığı kararıyla yapılmaya çalışılması kabul edilemez. Türkiye her ne kadar Sözleşme'den çekildiğini duyurmuşsa da kadına yönelik şiddete karşı mücadelede gerekli mekanizmaları kurmak ve işler kılmak devletin kadınlara karşı görevi ve Anayasa'nın 2. maddesi gereği sosyal hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Bu bağlamda, baroların adli yardım bürolarının etkin ve kaliteli hizmet vermesi; yalnızca boşanma, velayet ve nafaka gibi davalarda değil, evli olmayan ya da evli olup henüz boşanma davası açmamış olan kadınları da gözeterek, şiddete uğrayan yahut şiddet tehlikesi altında olan talep sahibi kadınlara 6284 sayılı Kanun kapsamında, ekonomik durumlarına bakmadan hızlı şekilde avukat ataması gerekir.

Mor atı olarak, bu izleme raporu ile şiddetten uzaklaşmak için mücadele eden kadınların ulusal ve uluslararası hukuktan doğan kazanılmış haklarını kullanırken karşılaştıkları sorunların görünür hâle gelmesini ve şiddeti önlemek için etkili olacak ve kadınların güçlenmesini sağlayacak mekanizmaların kurulmasını hedeflemekteyiz. İzleme raporu, şiddet gören kadınlara barolardan verilen adli yardım hizmetinin iyileştirilmesine dönük genel bir çalışma olup, baroların çocuk, mülteci, LGBTİ+'lara yönelik çalışmalarını kapsamamaktadır.

Mor atı Kolektifi

Genel Çerçeve:

Şiddetle Mücadelede Bütünlüklü Yaklaşımın Gereklere ve Uygulamalardaki Deneyimler

Kadınların şiddetten uzaklaşabilmelerinde adalete erişimlerinin eşitlikçi biçimde sağlanması, sahip oldukları haklarını kullanmak için başvurdukları yasal mekanizmalarda güçlüklerle karşılaşmadan haklarını kullanabilmeleri büyük önem taşır. Fakat şiddetle mücadele; kolluk kuvvetleri, savcılık, mahkemeler, ŞÖNİM'ler, kadın sığınakları ve diğer sosyal hizmet mekanizmaları ile mülki amirlikler, barolar ve hastaneler gibi kadınlara destek vermekle yükümlü kurumların birbirinden ayrılmaz biçimde ortak yürüttükleri bir çalışma ile mümkün. Bu kurumların koordineli biçimde hareket etmeleri ile kadına yönelik şiddetle mücadelede bütüncül bir yaklaşım sergilenebilir. Kurumlardan herhangi birinin görevini yerine getirmemesi, kadınların şiddetten uzaklaşarak şiddetsiz ve özgür bir yaşam kurabilmelerini engelliyor, can güvenliklerini tehlikeye atabiliyor.

Bütüncül yaklaşımın içeriği ve uygulanma biçimi bir kılavuz niteliğinde en açık ve net şekilde İstanbul Sözleşmesi'nde dile getirilir. Yıllardır kadına yönelik şiddetle mücadele eden, şiddete maruz kalan kadınların deneyimlerine tanıklık eden, onlardan öğrenen, şiddetin her kadının hayatındaki farklı tezahürlerini ve şiddetten uzaklaşmaya çalışırken kadınların karşılarına çıkan engelleri gören feministlerin deneyimleri ile yazılan Sözleşme, şiddetle mücadelede 4P¹ ilkesini getirir. Sözleşme'ye göre bu ilke şu 4 madde ile özetlenebilir:

- 1- Kadına yönelik şiddetin temelinde yatan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan cinsiyetçi tutum ve davranışları değiştirmeyi hedefleyerek şiddeti önlemek
- 2- Danışma merkezi, sığınak, cinsel şiddet kriz merkezi gibi destek mekanizmalarını kurarak şiddet riski altındaki kadınları korumak

---

1 Kadına yönelik şiddetle mücadelenin bütüncül olarak gerçekleştirmek için 4 temel ilkenin İngilizce baş harflerinden dolayı 4P ilkesi olarak anılmaktadır: Prevention (Önleme), Protection (Koruma), Prosecution (Kovuşturma) ve Policy Making (Politika Yapma).

3- Şiddete uğrayan kadın şikâyetten vazgeçse dahi faillere gerekli cezaları vermek

4- Kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül, koordineli ve etkili işbirliği içeren politikaları hayata geçirmek

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni 2012 yılında onayladı ve kadınlara yönelik şiddeti önlemeyi ve kadınları şiddetten korumayı amaçlayan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'u (6284 sayılı Kanun) çıkarırken de Sözleşme'nin 4P ilkesini temel aldı. Türkiye'nin Sözleşme'den çekildiğini beyan etmesi, kadına yönelik şiddetle bütüncül mücadele iradesinden geri adım atıldığı anlamına gelir.

Bu bölümde İstanbul Sözleşmesi ışığında hazırlanan 6284 sayılı Kanun'un getirdiği, kadınların şiddet uygulayandan korunmasını ve adalete erişimini düzenleyen mekanizmaların yükümlülükleri ve uygulamalarındaki fiilî durum ele alınacaktır.

Kolluk Kuvvetleri

Kolluk kuvvetleri 6284 sayılı Kanun'un düzenlediği tedbirlerden bazılarını bizzat alarak hakim onayına sunmakla ve de Kanun kapsamında verilen tedbirlerin uygulanmasını sağlamakla sorumlu olmanın yanı sıra faili şikâyet etmek ve koruma talep etmek için kadınların ilk başvurduğu kurumdur. Bununla beraber izleme süresince paylaşılan deneyimler, kadınların kolluk görevlileri tarafından yanlış bilgilendirildiklerini ya da bilgi alamadıklarını, şikâyetten caydırıldıklarını ya da delil göstermeye zorlandıklarını, şiddet uygulayanla barıştırılmaya çalışıldıklarını, hatta sıklıkla şikâyetlerinin kayıt altına alınmadığını gösterdi.

Kolluğa ilişkin bu durumun, kadına yönelik şiddetin ciddiye alınmaması, kadınlara karşı ayrımcı ve önyargılı düşüncelere sahip olunması, kadına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış ve gerekli eğitimleri almış yeterli sayıda personelin bulunmaması ve görev ihmalinde bulunan kolluk görevlilerinin gerekli yaptırımlara tabi tutulmamasından kaynaklandığı gözlemlendi.

Hak ihlalleri ile karşılaşan kadınlar, kolluk görevlileri hakkında şikâyetçi olmaya çekindiler. Şikâyet durumunda başlarına daha kötüsünün gelebileceğini ya da bürokrasi nedeniyle zaten sorunlarının çözülmeceğini düşünen kadınlar hiçbir adım atmamayı tercih ettiler. Ayrıca şiddetsiz bir yaşam kurmak için ivedilikle çözmeleri gereken sorunların varlığı ve bir an evvel güvenliklerini sağlayacak adımları atmak kadınlar için daha öncelikli olduğu için, kolluk tarafından yapılan hak ihlalleri hakkında şikâyetçi olmak arka planda kaldı.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ve Kadın Sığınakları

ŞÖNİM'ler 2012 yılında 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte kadına yönelik şiddetle mücadelede koordinasyon sağlamak amacıyla, şiddete maruz kalan kadınlara verilen desteklerin tek çatı altında toplanması hedefiyle kuruldu. Sığınak

kabulünün de ŞÖNİM'lerin kontrolünde yapılmasıyla birlikte mevcut mekanizmalar (uzmanlaşmış personelin çalıştığı toplum merkezleri, belediyelerin kadın danışma merkezleri gibi) işlevsiz hâle geldi.

Mor Çatı'da dayanışma kurulan kadınlardan edinilen deneyimler ŞÖNİM'lerin talep ve ihtiyaçları olması gerektiği şekilde karşılayamadığını ve kurumlar arasındaki koordinasyonda yaşanan sorunların kadınlar açısından hayati sonuçları olduğunu gösterdi. Personelin keyfi tutumları ya da gizlilik kararının uygulanması için yeterli bilgiye sahip olmaması, ŞÖNİM'lerin standart uygulamalar yerine kişilerin inisiyatiflerine göre uygulamalar yapan kurumlar olmalarına yol açtı. Ayrıca ŞÖNİM'ler, 6284 sayılı Kanun gereğince verilen tedbir kararlarının uygulanmasını izleme ve sığınak için başvuran yahut bir süre sığınakta kaldıktan sonra ayrılan kadınlar için izleme yapmak konusunda yetersiz kaldı. ŞÖNİM'ler, 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koruyucu ya da önleyici tedbirlerden birini alan kadınların bilgilerinin toplandığı bir veri sistemine sahip olmalarına rağmen, başka şehirlerden alınan kararları kendi sistemlerinde göremediklerini beyan ederek kadınları, mahkeme kararlarını edinerek kendilerine vermeleri yönünde zorladılar. Bununla beraber, bu kurumlar veriyi kaydetmek dışında herhangi bir işlem gerçekleştirmediler.

ŞÖNİM'ler mevcut yapıları ve sayıları nedeniyle şiddete maruz kalan kadınların öncelikli sosyal hizmet ihtiyaçlarından olan kadın danışma/dayanışma merkezi işlevini karşılayamadı. Geçmişte var olan sosyal hizmet kurumlarının da işlevsiz kılınması nedeniyle, Türkiye'de şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurularını yapabilecekleri özellikli sosyal hizmet sunan kurumlar bulunmamaktadır.²

Sosyal Hizmet Birimleri

Türkiye'de şiddet gören kadınlara özellikli sosyal hizmet sadece kadın sığınaklarında sunulur. 7-24 destek sunan kadına yönelik şiddetle mücadele hattı ya da kadın danışma/dayanışma merkezleri olmaması ve kurulan yapıda şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurularını kolluğa yapmak zorunda olması, aslında sığınak ihtiyacı olmayan pek çok kadının sığınağa yönlendirilmesine neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet konusunda adres olarak gösterilen Alo 183, sorunları ve ihtiyaçları birbirinden farklı olmasına rağmen hemen tüm hassas gruplara genel olarak sağlanan sosyal hizmetlere dair bilgilendirme ve yönlendirme yapmak üzere çalışmakta, farklı sorun ve ihtiyaçlara yönelik özellikli hizmet sunmamaktadır. İhmal, istismar, şiddet vakaları gibi acil durum çağrılarını kabul etmek ve müdahale amacıyla vakanın bulunduğu ilin acil müdahale ekiplerine ya da kolluk kuvvetlerine vakayı bildirmek de Alo 183'ün hizmet tanımları arasındadır. Fakat Alo 183 mevcut yapısıyla kadına yönelik şiddet ile mücadelede yeterli değildir ve uygulamaları kadınların şiddet yaşantısından çıkmalarını zorlaştıracak durumlara da yol açabilmektedir. Bu hattı arayan kadınlara güncel olmayan bilgiler verildiği, doğru ve yeterli ihtiyaç analizi yapılmadığı, yanlış yönlendirmeler yapıldığı ya da acil durumlarda inisiyatif alınarak doğru müdahale edilmediği, kadınların güvenliğini riske atacak tavsiyelerde bulunulduğu tespit edilmektedir.

2 Raporun 2. Bölümünde, Mor Çatı'da yürütülen sosyal çalışma ve başvuran kadınların deneyimlerinden elde edilen bilgiler detaylı olarak paylaşılıyor.

Mor Çatı'da dayanışma kurulan kadınlardan edinilen deneyimlere göre sığınağa başvuran kadınlar, kolluk tarafından öncelikle "İlk Kabul Birimi" denilen kalabalık ve geçici merkezlere yerleştirildiler.³ Kapsamlı ihtiyaç analizi yapılmaksızın bu birimlere yerleştirilen kadınlar, genellikle 15 gün, bazen ise haftalarca yeme-içme-barınma dışında hiçbir hizmet almadan bu birimlerde kalmak zorunda bırakıldılar. İlk kabul birimleri kalabalık olmalarının yanı sıra, farklı sosyal hizmet ihtiyacı olan, farklı travmatik yaşantıların etkisiyle başa çıkmaya çalışan kadınların, hemen hiçbir sosyal destek almadan aynı çatı altında yaşamının zorluklarını da barındırmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde ilk kabul birimlerinin sayısının azlığı, kalabalık ve kaotik yaşam koşulları, kuralları ve çalışan personelin yaklaşımı kadınlar için oldukça zorlayıcı olabilmektedir. Bu nedenle bu birimlere yerleşen kadınların büyük bölümü sığınaklara yerleştirilmeden şiddet ortamına geri dönmeyi tercih ederler.

Varoluşu gereği, şiddete maruz kalan kadınların güçlenmesine olanak sağlaması gereken kadın sığınaklarında yeme-içme-barınma dışında sunulması gereken hizmetler oldukça kısıtlı olarak sunulmaktadır. Bu nedenle sığınaklar güçlendirme ve kadınların şiddetten uzak bir hayat kurmalarını sağlama işlevini yerine getirmemektedir. Kadın ve çocukların özgürlüğünü kısıtlayacak ölçüde geniş güvenlik tedbirleri alınan bu kurumlarda yaşama deneyimini, hapishane deneyimine benzeten pek çok kadın var. 2020 yılında Mor Çatı'ya başvurarak sığınak deneyimlerini paylaşan kadınlar, "*Sanki biz mahkûmuz da bize öyle davranıyorlardı.*", "*Odaya çekip azarlıyorlar. Konuşmam bitti çıkabilirsın diyorlar. Köpek muamelesi görüyor herkes.*" gibi ifadeler kullandılar. Mor Çatı'ya başvuran kadınlar, cep telefonu ve internet kullanımında kısıtlamaların olmasının ve sığınak giriş-çıkış saatlerinin mesai saatleri ile uyumlu olmamasının iş bulmalarını, mevcut çalışma ya da eğitim hayatlarını sürdürebilmelerini ve sığınaktan sonra bir hayat kurmaları için gerekli diğer işlerini yapmalarını zorlaştırdığını paylaştılar. Ayrıca düzenli görüşmelerin yapılmaması, sosyal çalışmayı psikologların yürütmesi nedeniyle psikolojik destek sağlanmaması, yapılan sosyal çalışmanın kadının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmaması, iş bulma konusunda gerekli danışmanlık ve yönlendirmenin yapılmaması, çocuklarla ilgili bir sosyal çalışma yürütülmemesi, çocukların okula kaydettirilmemesi ya da gizli kayıt süreçlerinin takip edilmemesi gibi sorunları da aktardılar.

Sığınaklarda kadınları güçlendirici ve destekleyici sosyal çalışmanın bütüncül, kadın odaklı ve yeterli olarak sağlanmaması kadınların şiddete karşı güçlenme sürecini olumsuz etkiliyor ve kadınların sığınaklardan çıkıp şiddet ortamına ya da şiddet riski bulunan başka ortamlara gitme riskini artırıyor. Bu nedenle sığınaklarda bütüncül bir sosyal çalışmanın kadından yana bir yaklaşımla yürütülmesi çok önemlidir.

Aile Mahkemeleri

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının süresinin giderek kısaltılması bu kararları işlevsiz hâle getirdi. Kısa süreli kararlar nedeniyle kadınlar tekrar tekrar mahkemeye başvurmak durumunda kaldılar. Gizlilik kararları gerekçesiz olarak reddedildi. Ya da gizlilik kararları ile çelişen şekilde çocuklarla baba arasında kişisel ilişki kuruldu. Aile mahkemesi hâkimlerinin, patriyarkal yaklaşımları

3 Bakanlık tarafından bu birimlerin kapatıldığı yönünde bilgiler paylaşılsa da izleme süresinde gelen başvurular ilk kabul birimlerinin hâlâ olduğunu gösterdi.

nedeniyle, çocuğun üstün yararını hiçe sayarak çocukların kadınlara yönelik şiddetin devam ettirilmesinde araç hâline gelmelerine neden olacak şekilde kişisel ilişki kararları aldığı görüldü. Ayrıca 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının koordinasyon içinde ilgili kurumlara iletilmemesi, kadınların örselenmelerine ve hak kayıplarına neden oldu. Uygulamaya dair muğlaklıklar ve kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluk, kadınların, beraberindeki çocukların ve yakınlarının yaşam hakkının ya da eğitim, sağlık, barınma gibi diğer temel haklardan yararlanmalarının önünde engel oluşturdu. Boşanma davalarının makul sürede bitirilememesi kadınların hukuki belirsizlik içinde yaşamak zorunda bırakılmalarına ve hatta şiddete maruz kalmaya devam etmelerine neden oldu. Bu durum ayrıca kadınları maddi ve manevi pek çok zorlukla baş başa bıraktı.⁴

Ceza Mahkemeleri

Türkiye’de kadına yönelik şiddet vakalarına ilişkin ceza davalarındaki en büyük sorun Opuz kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) tarafından tespit edildiği gibi cezasızlıktır.⁵

Uygulamada, kadınların maruz kaldığı fiziksel şiddet sonucu meydana gelen yaralanma basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif ise failler hakkında adli para cezasına hükmolünmakta ya da hapis cezası adli para cezasına çevrilmektedir. Suçun kadına yönelik şiddet niteliğinde olmasına rağmen cezalar alt sınırdan tayin edilmektedir. Failin sabıkasızlığı ve suçunu inkâr etmiş olsa bile duruşmadaki hâl ve davranışları gerekçe gösterilerek cezada indirimle gidilmektedir. Daha önce kasıtlı bir suçtan hapis cezasına mahkûm olmadığı ve yargılama sırasında pişmanlık gösterdiği kabul edilerek cezanın ertelenmesine karar verilmektedir. Veya sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi hâlinde, “*sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmadığı duruşmadaki hâl ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği kanaatine varılmakla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına*” şeklinde adeta matbu kararlar verilmektedir. Böylece failler ödüllendirilmekte, yargılama sürecinden daha da güçlenerek çıkmakta ve şiddet eylemlerine devam etmektedirler.

Yaralama fiilinin mağdur bakımından sonuçlarının ağır olması durumunda ise etkili cezalara hükmedilmediği gibi, failler tutuksuz yargılanmakta ya da kısa süre tutuklu kaldıktan sonra salıverilmektedir. Failin salıverildiği bilgisinin mağdurla paylaşılmaması ve mağdur lehine özel koruma önlemlerinin alınmaması kadınları korku ve paniğe sevk etmektedir.

Diğer yandan, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre, şikâyete bağlı suçlar (hakaret, tehdit ve basit yaralama gibi) uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Kadına yönelik şiddet vakalarının uzlaştırmaya tabi olması, kadınlara yönelik şiddete gösterilen toleransın, şiddetin sürmesini sağlayan ortamı destekleyen politikaların ve

---

4 Aile mahkemelerine ilişkin elde edilen deneyimler, raporun ikinci bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

5 Opuz v. Türkiye Kararı, 09.06.2009. Şu linkten erişilebilir: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22ite-mid%22:%7B%22003-2759276-3020932%22%7D%7D>

sonuç olarak cezasızlığın son yıllardaki en önemli göstergelerinden birisidir. Kocası tarafından öldürülen Ayşe Tuba Arslan, kocasının tehditleri ve hakaretleri ile ilgili olarak 23 kez Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunup çok sayıda koruma kararı aldırması ve soruşturma dosyaları uzlaştırmaya sevk edilmiştir.⁶

Cinsel şiddet nedeniyle açılan ceza davaları da yıllarca sürmekte ve makul sürede tamamlanamamaktadır. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi tarafından açılması öngörülen ve GREVIO'nun Türkiye izleme sürecinin sonunda hazırladığı değerlendirme raporunda da tekrar tavsiye ettiği⁷ cinsel şiddet kriz merkezleri açılmadığı için, dava süreçlerinde kadınlar maruz kaldıkları şiddeti birden fazla kurumda tekrar tekrar anlatmak zorunda kalmaktadırlar. Kriz merkezlerine muadil olarak oluşturulduğu iddia edilen adli görüşme odalarında ifade alınabilse de bu durum kadının farklı ihtiyaçlarını karşılayacak destek mekanizmalarının olduğu bir kriz merkezindense adliyeye gelip ifade vermesini gerekli kılmaktadır. Bu süreçte görüşme odalarının hazırlanmasına ilişkin prosedürler tamamlanmadığı için kadınların bekletildiği görüldü. Ya da hâkimler görüşme odası yerine mahkeme salonunda ifade verilmesinde diretebildiler. Cinsel saldırı suçlarında tıbbi rapor gibi somut delillerin bulunmadığı durumlarda kadına karşı önyargılı yaklaşım sergilendi.

Sonuç olarak, şiddetle mücadele mekanizmalarındaki bütün bu uzun ve çetrefilli süreçler, baskın olan patriyarkal sistemin getirdiği caydırıcı yaklaşımlar, cezasızlık ve yaptırımsızlık hâli kadınları yılgınlığa uğratarak taleplerini dile getirmekten ve hukuki süreci takip etmekten vazgeçirebilmektedir.⁸ Sosyal desteklerin kadınların biricik ihtiyaçlarını gözeterek oluşturulmaması, bütüncül olarak ve koordineli biçimde uygulanmayan mekanizmalar, kadına yönelik erkek şiddetiyle mücadelenin önünde engel oluşturmaya devam etmektedir.

---

6 <https://www.evrensel.net/haber/423411/ayse-tuba-arslani-koruyamayan-devlet-hakimini-polis-ni-uzmanini-korumaya-aldi>

7 GREVIO Türkiye Değerlendirme Raporu, 15 Ekim 2018

8 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, AİHM Opuz Grup Davası Gölge Raporu, <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/aihm-opuz-grup-davasi-golge-raporu/>

Bölüm 1

Adli Yardım Büroları

Ücretsiz Hukuki Destek Konusunda İlgili Kanun ve Yönetmelikler

Genel

Günümüzde dava açmak, davalı olmak, mağduru olunan bir suç dolayısıyla şikâyetçi olmak yahut bir suç isnadıyla yargılanırken etkili savunma yapabilmek için belirli bir bütçeye sahip olmak gerekir. Her ne kadar yargı, devlet tarafından sağlanan ücretsiz bir hizmet olsa da gerçekte bu süreçte harç, gider avansı, avukatlık ücreti gibi belirli masrafların yapılması gerekir. Adli yardım, yargılama giderlerini karşılayacak ekonomik güce sahip olmayan kişilerin, bu masraflardan geçici olarak muaf tutulmalarını sağlayan sistemdir. Yargılama giderleri kavramı pek çok kalem gideri içerir. Başvuru harcı, maktu veya nispi harç, ilam harcı, tanık, bilirkişi, keşif gibi giderler ve avukatlık ücreti yargılama gideri kapsamındadır.

Bu izleme raporunda baroların adli yardım büroları eliyle sundukları adli yardım hizmeti incelenecektir. Ancak adli yardım bununla sınırlı olmayıp yargılama giderlerini karşılayamayacak kişilerin, yargılama giderlerinden geçici olarak muaf tutulmalarını sağlayan sistemin genel adıdır.

1950'li yıllardan itibaren, masrafını karşılayamayacak durumda olan kişiler için ücretsiz hukuki temsilin bir insan hakkı olduğu uluslararası alanda giderek artan şekilde kabul edilir olmuştur. Bu sayede, bu hususta başta tereddütleri olan devletler açısından adli yardıma kaynak ayrılması için bir baskı oluşmuştur.¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Adil Yargılanma Hakkı" başlıklı 6. maddesinde, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyumsuzluklarda ve ağırlıklı olarak ceza yargılamasında, adli yardımdan yararlanma hakkı düzenlenir. Buna göre, bir suç ile suçlanan herkesin, avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmesi gerekmektedir (Sözleşme md. 6/3.c). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyanamesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Milletlerarası Sözleşme, Avrupa Temel Haklar Şartı gibi uluslararası metinlerde, adalete etkin bir şekilde ulaşılmasını temin için yeterli maddi kaynağa sahip olmayan kişilere yasal yardım sağlanması düzenlenir.²

İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Türkiye tarafından 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmış ve 10 Şubat 2012 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır. *Türkiye Büyük Millet Meclisinin 14 Mart 2012 tarihinde kabul ettiği 6251 sayılı Uygun Bulma Yasası ile uluslararası Sözleşme'nin onay işlemi tamamlanmış, Avrupa Konseyine sunulmuştur. Avrupa Konseyi üyesi en az sekiz ülkenin onayını sunması şartının gerçekleşmesinin ardından Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve iç hukuk normu olarak uygulanmaya başlanmıştır.* 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Sözleşme'nin feshedildiği beyan edilmiştir. Oysa

1 Türkiye'de Adli Yardım, Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar, "Uluslararası Yükümler ve Adli Yardım", ed. İdil Elveriş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.65

ki İstanbul Sözleşmesi, doğrudan kadına yönelik şiddetle mücadeleyi odağına alan ilk uluslararası sözleşmedir. Sözleşme, şiddetin kaynağı olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekerek bütünlüklü bir yaklaşımla kadınların desteklenmesini öngörür.³ İstanbul Sözleşmesi de kadına yönelik şiddetle mücadelede adli yardımın önemine dikkat çeker. Sözleşme, taraf devletleri kadınların hukuki yardım ve ücretsiz adli yardımdan yararlanma haklarını sağlamakla yükümlü kılar. İstanbul Sözleşmesi'nin 57. maddesi şöyle demektedir:

Madde 57 – Hukuki yardım

Taraflar, iç hukukta öngörülen koşullar altında mağdurların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarını sağlar.

İç hukuk normları bakımındansa, hukuk ve ceza yargılaması usul kanunlarında adli yardıma yer verilir. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na (HMK) göre; yargılama giderlerini karşılayacak maddi olanaklara sahip olmayan kişiler mahkemenin talepte bulunarak, yargılama giderlerinden muaf tutulmalarını talep edebilirler. Hâkim tarafından adli yardım talebi kabul edilen kişi yargılama giderlerinden kısmen veya tamamen muaf tutulur. Bir davada avukatla temsil zorunluluğu söz konusu olduğunda, mahkeme tarafından bir avukat atanmasına karar verildiğinde, mahkeme kararına istinaden kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan baro tarafından bir avukat görevlendirilir.⁴ Görüldüğü üzere, HMK'daki düzenlemeye göre adli yardım, davanın avukatla takibinin zorunlu olduğu durumlarda, yani istisnai koşullarda ücretsiz avukat teminini içermektedir. Bu durumda mahkeme barodan avukat teminini sağlar, avukatın ücreti Hazine tarafından karşılanır ve dava sonunda haksız çıkan taraftan tahsil edilir. Adli yardım kapsamındaki diğer yargılama giderleri de Hazine tarafından ödenir ve dava sonunda haksız çıkan taraftan tahsil edilir. Adli yardım hükümleri, yalnızca davalarda değil, geçici hukuksal korunma istemlerinde ve icra takiplerinde, ayrıca idari yargıda, ceza yargılamasında ve askerî yargıda uygulanır. Çünkü adli yardım ile ilgili düzenlemelerin temeli hak arama özgürlüğüne dayanır.⁵

Ceza yargılamasında adli yardım ise 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) çeşitli maddelerinde düzenlenir. Müdafî (avukat) seçecek durumda olmadıkları ve bir müdafî yardımından faydalanmak istedikleri takdirde, tüm şüpheli ve sanıkların adli yardımdan yararlanma hakları vardır. Bu durumda şüpheli veya sanık için, baro tarafından bir müdafî görevlendirilir. Ayrıca müdafî bulunmayan şüpheli veya sanık; eğer çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise kendisine istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir (CMK md. 150/2). Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı hakkında soruşturma yapılan veya dava açılan ve müdafîsi bulunmayan şüpheli ve sanık için istemi olmasa da barodan avukat tayini zorunludur (CMK md. 150/3).

3 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, "İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilmeyi Reddediyoruz!" <https://morcati.org.tr/basin-aciklamalari/istanbul-sozlesmesinden-cekilmeyi-reddediyoruz/erişim>

4 Ahmet Cemal Nuri, Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe, Seçkin Yay., s.76

5 A.g.e.

Cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların mağdur, şikâyet ve katılanları, vekilleri bulunmadığı takdirde kendilerine baro tarafından avukat görevlendirilmesini isteme hakkına sahiptir (CMK md. 234/1 a-3). Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın kendisine zorunlu olarak barodan bir vekil görevlendirilir (CMK md. 234/2). Uygulamada, ifadeyi alan kolluk veya cumhuriyet savcılığı, sorguyu yapan hâkim ve kovuşturma evresinde mahkeme tarafından baroya yazı yazılarak ilgili kişi için avukat atanması sağlanmakta, baroların CMK uygulama servislerinden ilgili kişiye avukat atanmaktadır.

Avukatlık Kanunu

Adli yardımın diğer bir ayağını ise barolar tarafından sunulan adli yardım hizmeti oluşturur. Avukatlık ücretini karşılayabilecek maddi kaynağı olmayan kişiler doğrudan baroların adli yardım bürolarına başvurabilirler. 19 Mart 1969 tarih ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'nun 176. maddesine göre; adli yardım, avukatlık ücretlerini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara Avukatlık Kanunu'nda yazılı avukatlık hizmetlerinin sağlanmasıdır.

Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'nin "Amaç" başlıklı 1 f.2'de adli yardımın amacı, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılması olarak belirlenmiştir. Barolar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır (A.Y. md.135). Barolar tarafından verilen adli yardım hizmetinin etkinliği ve kalitesi, hizmetten yararlanan yoksul kişilerin adil yargılanma hakkı ve hak arama özgürlüğünün ne ölçüde korunduğunun, yargı önünde yoksul olmayanlarla ne ölçüde eşit temsil edildiğinin göstergelerinden biridir.

Adli yardım bürolarının faaliyeti, kadına yönelik erkek şiddetiyle mücadelede kadınların nitelikli avukat temsilinden yararlanması, dolayısıyla adalete erişimi bakımından özel önem taşımaktadır. Adli yardım bürolarının faaliyetini, hukuk davalarında (örneğin vasi atanması, boşanma, velayet, nafaka, mal tasfiyesi, maddi manevi tazminat, işçilik alacakları gibi) icra-iflas hukukuna ilişkin takip ve davalar ile delil tespiti, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir davalarında ve İcra İflas Kanunu'nda düzenlenen suçlarla ilgili icra ceza davalarında yargılama giderlerini karşılayacak maddi durumu olmayan kişilere avukat atanması ve dava dışı hukuki sorunlarda hukuki yardım sunulması oluşturur.⁶ Ayrıca ceza yargılamasında mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar gören kişilere de adli yardım büroları tarafından avukat atanması konusunda yasal açıklık bulunmayıp bu konuda barolar arasında farklı uygulamalar mevcuttur.⁷

Avukatlık Kanunu'nda 2001 yılında yapılan değişiklikten önce, barolar avukat tutacak maddi gücü olmayan başvuruçular için baro levhasına kayıtlı olan avukatları rastgele görevlendirmekteydiler, davayı takip etmek istemeyen avukatlar, tarifedeki

6 <https://www.istanbulbarosu.org.tr/FooterContent.aspx?ID=69&Desc=Tan%C4%B1t%C4%B1m>, erişim tarihi:02.04.2021

7 Karşıt bir görüş için bkz. Türkiye'de Adli Yardım, s.41

ücreti ödeyerek görevi iade ediyorlardı. Kanun'da 2001 yılında yapılan değişiklik, adli yardım sistemini tamamen değiştirerek, adli yardım hizmeti için daha bütünlüklü bir yapı kurulmasını öngörmüştür.⁸

Avukatlık Kanunu'nda, adli yardım hizmetinin, baro merkezlerinde baro yönetim kurullarınca avukatlar arasından oluşturulan adli yardım bürosu tarafından yürütüleceği, baro yönetim kurulunun, avukat sayısı beşten fazla olan her yargı çevresinde de bir avukatı adli yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirebileceği düzenlenir (Av. Kanunu Md.177).

Son olarak, Avukatlık Kanunu'nda 11 Temmuz 2020 tarihinde yapılan değişiklikte kamuoyunda "çoklu baro" olarak bilinen düzenleme getirilmiştir. Avukatlık Kanunu'nda yapılan söz konusu değişiklikte, beş binden fazla avukat bulunan illerde asgari iki bin avukatla bir baronun kurulabileceği düzenlenmiştir. Bu değişikliğin ardından İstanbul'da 2 No.lu Baro kurulmuş bulunmaktadır.

Çoklu baro düzenlemesinin hayata geçmesi barolardaki adli yardımın işleyişini de doğrudan ilgilendirmektedir. Avukatlık Kanunu'nun 177. maddesinde yapılan değişiklikte *"Birden fazla baronun bulunduğu illerde adli yardım bürosu, baroların eşit olarak temsili esas alınarak oluşturulur. Büroda görevlendirme, o ildeki avukatlar arasında eşitlik gözetilerek yapılır."* düzenlemesi getirilmiştir.

Bu doğrultuda Adli Yardım Yönetmeliği'nde yapılan değişikliklerle özetle;

Birden fazla baronun bulunduğu illerde adli yardım bürosunun, baroların eşit olarak temsili esas alınarak oluşturulacağı,

Adli yardım bürosunda, barolar arasında eşit dağıtılmak şartıyla en fazla 50 (elli) avukatın görevlendirileceği,

Adli yardım bürosuna 1 No.lu barodan başlamak üzere her ay sıra ile dönüşümlü olarak sorumlu yönetim kurulu üyesinin başkanlık edeceği, eşitlik hâlinde başkanın oyunun çift sayılacağı,

Baro yönetim kurulunun ayrıca, baro merkezi dışında, avukat sayısı beşten fazla olan her yargı çevresinde bir avukatı adli yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirebileceği,

Birden fazla baronun bulunduğu illerde il merkezi dışında avukat sayısı beşten fazla olan her yargı çevresinde her barodan bir avukatın o ildeki baro yönetim kurulları tarafından adli yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirilebileceği,

Adli yardım bürosu, temsilcileri ve personeli, işlerini adli yardımdan sorumlu baro yönetim kurulu üyesinin, birden fazla baronun bulunduğu illerde ise her baronun adli yardımdan sorumlu yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda ve denetiminde yürüteceği düzenlenmiştir.

---

8 Türkiye'de Adli Yardım, s.40

Sonuç olarak; çoklu baro sistemiyle birlikte hâlihazırda ikinci baronun kurulduğu tek il olan İstanbul'da, adli yardım faaliyetinde yapısal bir değişikliğe gidilmesi zorunlu olduğu doğmuştur. Buna göre, adli yardım bürosuna her ay dönüşümlü olarak sırayla ilgili baronun adli yardımdan sorumlu yönetim kurulu üyesi başkanlık edecektir.

İstanbul Barosu adli yardım bürosunda şiddete karşı mücadelede etkili ve kadından yana bir anlayış hâkim iken yeni düzenlemenin kadınlar bakımından ne getireceği zamanla görülecektir.

Uygulamada Adli Yardım Bürolarının Yapısı

Bu bölümde baroların adli yardım bürolarının yapısı ve çalışma biçimi barolardaki farklı uygulamalara odaklanarak aktarılmaktadır. Öncelikle adli yardım bürolarında çalışan ortalama kişi sayısı ve bu kişilerin görev ve yetkilerinin üzerinde durulduktan sonra, adli yardım başvurularının değerlendirilme yöntemi ve değerlendirilme kriterleri ele alınır. Daha sonra adli yardım büroları tarafından hangi tür davalarda atama yapıldığı, yapılan atamalara ilişkin veri tutma yöntemleri ve atama yapılmadığı durumlarda geliştirilen farklı uygulamalar incelenir. Son olarak da kadına yönelik şiddet ve aile hukukunu ilgilendiren ihtilaflarla ilgili dava alacak avukatlara verilmesi gereken meslek içi eğitimlere odaklanılır.

Raporun bu bölümü adli yardım büro personelleri, sorumlu avukatlar ile baroların kadın hakları merkezi üyesi avukatların katılımı ile düzenlenen iki odak grup toplantısı, bilgi talep etmek amacıyla 81 ilin barolarına gönderilen resmî dilekçeye verilen yanıtlar (yalnızca Balıkesir, Bursa, Isparta, İzmir, Samsun, Uşak ve Nevşehir Baroları tarafından yanıtlanmıştır) ve 40 baronun büro personelleri, sorumlu avukatları, adli yardım komisyon başkanları ve kadın hakları merkezi üyesi avukatları ile yapılan telefon görüşmeleri ile elde edilen bilgilere dayanır.

Büro Personelinin ve Sorumlu Avukatın Rolü

Uygulamada, adli yardım büroları en az 2 (1 sorumlu avukat ve 1 büro personeli olmak üzere) ve en çok 20 kişiden (11 sorumlu avukat ve 9 büro personeli olmak üzere) oluşmaktadır. Bununla beraber, çalışma sırasında edinilen bilgiler, bazı baroların adli yardım bürolarında sorumlu avukat bulunmadığını gösterdi.

Bazı barolarda başvuruları nöbetçi avukat almakla ve büro personeli yalnızca kadınlara başvuru belgelerine dair bilgi vermekle ve kadınlardan gelen başvuru belgelerini toparlamakla yükümlü iken, kadınlardan başvuru alan, onlara haklarına dair bilgileri ilk olarak aktaran ve ön değerlendirmeyi yapan kişilerin doğrudan büro personeli olduğu barolar da var. Bazı barolarda ise büro personeli başvurucudan gelen belgeleri topladıktan sonra adli yardım komisyonu esas değerlendirme yapmadan önce stajyer avukatlar kadınlarla görüşerek kadınlara bilgi verir ve ön değerlendirme yapar. Burada amaç esas değerlendirmeyi yapacak olan adli yardım komisyonunun iş yükünü azaltmak için adli yardımdan avukat atanması mümkün olmayan başvuruları ilk elden elemek olarak açıklanmaktadır. Ancak ra-

porun bir sonraki bölümünde de detaylı olarak inceleneceği üzere, şiddete maruz kalan kadınlarla görüşme esaslarına ve kadına yönelik şiddet konusundaki yasal düzenlemelere hâkim olmayan büro personeli ve stajyer avukatların bu ilk başvuru ve değerlendirme anlarında yalnız bırakılmaları, hem başvuruda bulunan kadınlar açısından hak ihlallerine ve ikincil travmalara hem de bu personel ve avukatlar açısından tükenmişliğe neden olmaktadır.

Adli yardım büroları sorumlu avukatların denetiminde yürütülür. Sorumlu avukatlar baro yönetimi tarafından belirlenir ve yönetim değiştikçe değişebilmektedir. Sorumlu avukat bazı barolarda tek kişi iken bazı barolarda sayı daha fazla olduğu için nöbetleşe olarak adli yardım bürosunda görev alırlar. Çoğunluklu olarak barolarda gelen başvuruların ilk değerlendirmesini sorumlu avukat yaptıktan sonra başvuruların kesin olarak değerlendirilmeleri için adli yardım komisyonuna aktarırken, nüfusun az olduğu illerdeki bazı barolarda ise komisyon düzeyinde çalışma yürütülmeden, büro personeli tarafından başvurular alınarak sorumlu avukat tarafından değerlendirilir.

Başvuruların Değerlendirilmesindeki Kriterler

Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'nin 5. maddesinde, adli yardım bürosu ve temsilciliklerinin, istem sahibinden gerekli bilgi ve belgeleri isteyeceği, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapacağı belirtilir. Başvuruculardan istenecek belgeler ve başvuruçunun açılacak davada hukuki yararının olup olmadığının tespiti konusunda barolar arasında birbirinden çok farklı uygulamalar olduğu görülmüştür.

Odak grup toplantılarına katılan avukatlar başvuruçularla yapılan değerlendirme görüşmelerinde, kadınlardan durumlarına ilişkin detaylı bilgi almak, haklarına dair onları bilgilendirmek, yapılabilecekleri onlara aktarmak ve kadınların ekonomik durumlarına dair hâlihazırda toplamış oldukları belgelerin üzerinden bir de kadınlarla yüz yüze görüşerek geçmeyi amaçladıklarını ilettiler.

Yoksulluk Kriteri:

Raporun ilk bölümünde bahsedildiği üzere baroların adli yardım büroları geliri avukat tutmaya müsait olmayanlar için kurulmuş birimlerdir ve İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet durumlarında kadınlara ücretsiz hukuki destek verilmesinin önemine dikkat çeker. Buradan yola çıkarak hem odak grup toplantılarında hem de veri talebinde bulunulan yazılı başvurularda, baroların adli yardım bürolarında avukat ataması yaparken şiddete maruz kalan kadınlardan gelir getiren bir işte çalışan, sosyal güvenlik kurumundan maaş alan veya taşınmaz sahibi olan kadınlara avukat ataması yapıp yapılmadığı soruldu.

Odak grup toplantılarında yapılan paylaşımlara göre; bazı barolar 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurularda ekonomik değerlendirme yapmadan ve buna dair detaylı belge talep etmeden doğrudan atama yapmaktadır. Bazı barolar ise daha genel anlamda kadına yönelik şiddet durumlarında ekonomik gelir ya da mülkiyetin doğrudan ret sebebi olmadığını, özgül koşulları değerlendirerek karar verdiklerini ifade etmiştir.

Yazılı veri talebine verilen yanıtlarda ise şiddet durumunda, gelir getiren bir işte çalışan, sosyal güvenlik kurumundan maaş alan veya taşınmaz sahibi olan kadınlara da avukat ataması yapıldığını belirten barolar olmuştur. Öte yandan bu yazılı başvuruda edinilen bilgiye dayanarak, aynı baro mensubu avukatlara konuya ilişkin detaylı sorular sorulduğunda, avukatların aktarımlarından uygulamada kadınlardan fakirlik belgesinin de dâhil olduğu matbu belge listesinin tamamlanmasının talep edildiği bilgisi edinildi. Bir baro temsilcisi, kadının geliri ya da mal varlığı olması durumunda aile hukukundan doğan davalar için adli yardımdan avukat ataması yapılmadığını ancak 6284 için destek verildiğini ilettiler. Bir diğer baro temsilcisi, başvuru konusunun mal varlığı olmasına rağmen “mal varlığı ve geliri üzerinde tasarrufta bulunması mümkün değilse” atama yapıldığını ifade etti. Benzer bir örnek bu rapor için yürütülen araştırmada Trabzon Barosu tarafından dile getirilmiştir:

“Biz yönetime geldikten sonra şöyle bir karar aldık... Adli yardımda çok ciddi sıkıntı yaşıyorduk. Nedir, mesela kadının adına tapu kaydı var ama abileriyle hissedar. Ee parası yok, e geliri yok, ama tapusu olduğu için adli yardım hizmeti verilemiyordu. Fakat abileri de onu mesela bu yere sokmuyordu. Yani ne bir ortaklığa girebilmesi davası, ne bir işte muvazaa gerekçesi, muvazaa davası açamıyordu kadın, diyelim üstüne tapu var, vs. gözüküyor diye. Ama biz... eğer bir şiddet varsa veya bu anlamda bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği durumu söz konusuysa, üzerine maaşı olduğuna, mesela asgari ücretle çalışıyor ama üç çocuk bakacak, boşanacak. Avukata mı ücret ödesin, hayatını mı idame ettirsin, yeni bir hayat mı kursun? Asgari ücretli olsa bile ona adli yardım bütçesinden avukat atadık.”⁹

Odak grup toplantılarında, başvuran kadınlarla yapılan değerlendirme görüşmelerinde kadının “gerçekten ihtiyacı olup olmadığının” analizinin yapıldığı belirtildi ancak bu analizin bir standardının olmadığı, sorumlu avukatın öznel değerlendirmesi ile ilerlendiği anlaşıldı. Bu öznel değerlendirmeyi nasıl yaptıkları sorulduğunda; danışanın dış görünüşünün yeterince yoksulluğu gösterip göstermediğine ve -6284 sayılı Kanun’a aykırı olarak - şiddetin biçimine bakıldığını, kadınların şiddete ilişkin beyanlarının tek başına yeterli olmadığını, şiddetin kanıtlanmasının istenildiğini ve bunun için de yalnızca darp raporunun “kanıt” olarak kabul edildiğini aktaran katılımcılar oldu.

Değerlendirme aşamasında kadınların gelirleri ya da mal varlığı gerekçe gösterilerek atama yapılmamasından önce ortaya çıkan bir engel de kadınlardan değerlendirme öncesi istenen belgeler olmaktadır. Bazı barolar tarafından kadınların sosyo-ekonomik durumunun tespiti için İlçe Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı, Muhtarlık, Tapu Sicil Müdürlükleri, Vergi Dairesi, Trafik Tescil Müdürlüğü ve bankalar gibi birçok farklı kurumdan belge talep edilmektedir. Mor Çatı’ya başvuran kadınlardan edinilen bilgilere göre bazı barolar kadınların 12 farklı bankadan o bankalarda hesabı olmadığına dair imzalı dilekçe getirmesini istediler.¹⁰ Bu uygulamaların kadınların yılgınlık hissetmesine neden olduğu; çalışan ve/veya çocuğu olan kadınların izin alma ya da çocuklarına bakım verecek birini bulma zorluğu yaşamalarına neden olduğu ve hatta

9 Dissensus Araştırma Şirketi, Şiddete Uğrayan Kadınların Adalete Erişimi Kamuoyu Araştırması Raporu, s.10

10 Bazı barolar tarafından talep edilen belgeleri gösteren örnek görseller Ekler bölümünde paylaşılmıştır.

kimi zaman can güvenliği riski olan durumlarda kadınların hayatlarını tehlikeye attığı anlaşılmıştır. Odak grup toplantılarında bir avukat, belge toplamanın kadınlar için başvuruyu zorlaştırdığını bildiklerini ve “tek kapı” sistemine geçmek için uğraştıklarını ama henüz mümkün olmadığını söyledi. Bazı barolar, sığınakta kalan kadınlardan belge istemediklerini söylerken, bir odak grup katılımcısı sığınakta kalan kadınların gelirlerinin SOYBİS¹¹ üzerinden araştırıldığını ve Valilik tarafından kendilerine bilgi verildiğini aktardı. Bir başka baro yetkilisi, TAKBAS¹² sistemine girmelerine imkân tanınması hâlinde ekonomik durum araştırmasının kolaylaşacağını ifade etti. Bu ve benzeri başka örneklerde, barolar ve adli yardım bürolarının işleyişine dair kurum-sallaşmaya ve koordinasyona ilişkin sorunlar göze çarpmaktadır.¹³

Hukuki Yarar Kriteri:

Değerlendirmelerde gözetilen kriterlere ilişkin Mor Çatı tarafından resmî dilekçe ile barolardan istenen bilgilerde yer almayan bir başka önemli bilgi, odak grup toplantılarında edinildi. Buna göre bazı barolar tarafından kadınların başvuruları değerlendirilirken Adli Yardım Yönetmeliği baz alınarak yoksulluk kriterinin yanı sıra “hukuki yarar” kriteri de katı bir biçimde uygulanmaktadır. Kadınların şikâyetlerini “kanıtlamalarının” yasal olarak mümkün olmadığı, davanın kaybedileceği düşünülen durumlarda hukuki yarar olmadığı için kadınların başvuruları reddedilmektedir. Bazı barolar uzaklaştırma kararı, darp raporu gibi “kanıtları” olmayan kadınlara atama yapmayabilmektedir. Bu durumda, yaşadıkları şiddetin yanı sıra kadınlar bir de kurumlar tarafından yalnızlaştırılmakta, yaşadıkları şiddet önemsizleştirilmekte ve bir tür samimiyet testine tabi tutulmaktadır.

Buna karşın hukuki yarar kriterini geniş yorumlamayan barolar da var. Odak grup toplantısında Trabzon Barosu örneğinde adli yardım sorumlu avukatı, bu kriterleri gözetmeden kadınlara destek verdiklerini, bunun nedeninin de kadınlarla dayanışma göstermek olduğunu ifade etti:

“Hukuki değerlendirmeyi atanan arkadaş yapıyor bizde. Eğer görüşmede dayanak gösterecek bir kanıt olmadığına avukat karar verirse bizden görüş sorar o avukat. Sonrasında biz kadını arıyoruz. Samimi olduğuna inanmıyorsam bile bazen görevlendirme yapıyorum. Orada kadının gücü hissetmesi önemli. Hukukçuların onun yanında durmadığını düşünmesi evin içinde yaşadığı şiddetten daha büyük bir yıkım. Benim bir davamda hiçbir delil yoktu ama anlattım yine de açmak istiyorsan açayım dedim, açtık ve reddedildi. Ama en azından o kadın için 3 yıllık süreyi başlatmış oluyoruz. Boşanmasını sağlayabiliriz. Boşanma ve şiddet davalarında hukuki yararı farklı değerlendirmek gerekir.”¹⁴

11 Sosyal Yardım Bilgi Sistemi

12 Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ile Türkiye Barolar Birliği arasında imzalanan protokol ile avukatlara tapu kayıtlarına bakabilme imkânı tanıyan sistem.

13 Raporun 3. Bölümünde bu sorunlara değinilecektir.

14 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı “Kadına Yönelik Şiddet Yasalarının Uygulanmasında Adli Yardımın Rolü Hakkında Odak Grup Çalışması”

Ancak kadınların başvurularına dair kısıtlayıcı yeni bir kriter olarak en fazla iki kere başvurabilme kriteri uygulanabiliyor:

“Bazen kadınlar adli yardım kurumunu böyle ellerinde bir koz olarak kullanıyorlar, beni aslında yoran o. ... Mesela, işte, tehdit aracı olarak kullanıyorlar. Bak, işte baro benim arkamda; işte, ben istediğim zaman ücretsiz avukat kendime temin edebiliyorum... Çünkü çok kötü niyetli kullanılmaya başlayınca kriter koyduk kendimize. Dedik ki, eğer ikiden fazla aynı kişi ikiden fazla boşanma davası açıp üçüncüsünde de gelirse görevlendirme yapmıyoruz bunu da ikinci müracaatında mutlaka kişiye bildiriyoruz.”¹⁵

Bunun yanı sıra, şiddet beyanı varsa başvuru hukuki yararının olduğunu kabul eden, hukuki yarar kriterini “açıkça dayanaktan yoksun” taleplerle sınırlandırarak yoksul kadınların davalarda karşı tarafla eşit temsili sağlamaya gayret eden İstanbul Barosu iyi örnekler arasında yer almaktadır.

ŞÖNİM Üzerinden Alınan Başvurularda Kriterler:

Odak grup toplantılarında edinilen bilgilere göre ŞÖNİM’in sığınağında kalan kadınların başvurularında yoksulluk kriteri ya da hukuki yarar kriteri konusunda esnek davranılmaktadır. Bazı illerde ŞÖNİM ve adli yardım büroları ortaklaşa sistemli çalışmalar yürüterek ŞÖNİM’lere başvuran kadınlara düzenli hukuki destek vermektedirler. Ancak bu uygulama hem her ilde yaygın değil hem de yalnızca sığınakta kalan kadınları kapsamaktadır. Bu desteğin ihtiyaç duyan tüm kadınlara verilmesi, kadınların sığınaklara gitmeksizin destek alacağı kadın danışma/dayanışma merkezi ihtiyaçlarını karşılaması gereken ŞÖNİM’lerin yönetmelikte belirtilen yükümlülüklerine de aykırıdır.

6284 sayılı Kanun Kapsamındaki Haklar için Adli Yardım Bürosuna Başvurular

Baroların adli yardım büroları arasındaki farklı uygulamalarda öne çıkan bir nokta da 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurulara avukat atanması konusundadır. Hem odak grup toplantılarında hem de barolardan talep edilen resmî yazılarda 6284 sayılı Kanun’dan yararlanmak isteyen kadınlara avukat atanması yapıp yapılmadığı ve yapılmıyorsa başvuru kadınlara ne tür destekler sunulduğu soruldu.

Odak grup toplantılarına katılan bazı barolar 6284 sayılı Kanun için verilen desteklere yönelik olarak avukat atanması yapmadıklarını ilettiler. Buna dair gerekçelendirmelerinde birden fazla noktayı öne çıkardılar. 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının kollukta ve aile mahkemelerinde kadınların kendileri tarafından alınabileceğini, mutlaka avukata ihtiyaç olmadığını düşündüklerini söylediler. Bunun yanı sıra çok uzun süren davalara (örneğin çekişmeli boşanma davaları gibi) kıyasla, 6284 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruların görece kısa süren işlemler olduğu, adli yardımdan dava alan avukatlar arasında haksız kazanç durumuna neden olacağını düşündükleri için bu şekilde bir uygulama geliştirdiklerini ilettiler. Atama yapmayan barolar kendilerine gelen başvuruları baronun kadın

¹⁵ Dissensus Araştırma Şirketi, Şiddete Uğrayan Kadınların Adalete Erişimi Kamuoyu Araştırması Raporu, s.10

hakları merkezlerine yönlendirdiklerini, merkez üyesi avukatların başvuru kadınlarla gönüllü olarak destek verdiklerini paylaştılar. Ancak daha detaylı şekilde sorulduğunda bu desteğin kadınlar için dilekçe yazmakla sınırlı olduğu anlaşıldı.

Bilgi edinme talepli resmî dilekçelerimize istinaden, detaylı bilgi paylaşmaksızın 6284 sayılı Kanun kapsamında avukat ataması yaptıklarını yazılı olarak ileten bazı barolardaki uygulamalara dair odak grup çalışmalarında derinlemesine bilgi edinildi. Buna göre bu hukuki desteğin yaygın bir duyurusu yapılmadığı için “*Kadınlar başvuruyor*” denilerek uygulamada böyle bir desteğin neredeyse hiç verilmediği; çok az sayıda yapılan talebin ise kadın hakları merkezlerinde gönüllü olarak çalışan avukatların gönüllülüğüyle karşılandığı anlaşıldı.

Veri Tutma Pratikleri

Barolara ayrıca 6284 sayılı Kanun, ısrarlı takip ve aile hukukunu ilgilendiren davalar kapsamında adli yardım birimlerine kaç kadının başvurduğuna ve 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan kararların sayısı ve içeriğine ilişkin verileri tuttukları bir programlarının olup olmadığı soruldu. Gelen yanıtlardan 6284 sayılı Kanun kapsamında alınan kararların düzenli ve diğer adli yardım dosyalarından ayrı olarak tutulduğu bir program olmadığı anlaşıldı. Yalnızca İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu, 6284 sayılı Kanun’a özgü veri sistemi oluşturma aşamasında oldukları bilgisini paylaştı. İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi avukatları tamamen gönüllü olarak 6284 sayılı Kanun kapsamında yapılan atamalara ilişkin (tedbir kararlarının süresi, sayısı, içeriği vb.) tek tek dosya incelemesi yaparak veri topladıktan sonra raporlarını her yıl kamuoyuyla paylaşmaktadırlar.

Adli yardım birimlerine 2019 yılında başvuran kadın sayısına dair sorulan soruya verilen yanıtlar şöyle oldu:

Isparta Barosu: Bilgi paylaşmadı. Veri paylaşılmaması kadınların haklarına erişimde bu barodan aldıkları desteğe dair analizde bulunulmasına engel olmaktadır.

İzmir Barosu: Başvurucusu kadın olan aile hukukuna ilişkin dosyaların sayısını paylaştı. Başvurucusu kadın olan, aile hukukuna ilişkin 3841 davaya atama yapıldı. Ayrıştırılmış veri tutulmaması kadınların haklarına erişimde bu barodan aldıkları desteğe dair analizde bulunulmasına engel olmaktadır.

Bursa Barosu: Adli yardım birimine başvuran kadın sayısı 1608. Bu kadınlardan 1108’i 6284 sayılı Kanun ve aile hukukunu ilgilendiren davalar kapsamında adli yardım bürosuna başvurular. 1108 kadından 846’sının talebi kabul edildi; 218 kadının başvurusu Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği’nde belirlenen koşulları taşımadıkları gerekçe gösterilerek reddedildi. Kadınlara 6284 sayılı Kanun kapsamındaki hakları için adli yardım büroları tarafından destek verilmediği durumlarda 44 kadın, 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbir talepleri doğrultusunda Kadın Hakları Merkezine yönlendirildi. Bu oran kadınlara 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına erişim için verilen desteğin ne kadar az olduğunu ve yukarıda da değinildiği üzere verilen bu kısıtlı desteğin de Kadın Hakları Merkezi avukatlarının gönüllü emeğine dayandığını göstermektedir.

Nevşehir Barosu: 137 kadın adli yardım bürosuna başvurdu; 43 kadının başvuru- su “*istenilen şartları yerine getirmediği*” için reddedildi. Nevşehir ilinin nüfusu ve Nevşehir Barosu Kadın Hakları Merkezi avukatlarının ildeki kadına yönelik şiddet ve şüpheli kadın ölümlerine dair yürüttükleri araştırmalar ve yaptıkları açıklamalar göz önüne alındığında¹⁶ başvuran kadın sayısının azlığı kadınlara barodan destek alabileceklerine dair bilgilendirme yapıldığını göstermektedir.

Balıkesir Barosu: 1013 kişi adli yardım bürosuna başvurdu. Bunlardan kaçının kadın kaçının erkek olduğuna dair veri tutulmadığını ilettiler. Bu 1013 kişiden 108’inin adli yardım başvurusunun reddedildiğini 750’sinin kabul edildiğini ve 155 atamanın da iptal edildiğini ilettiler. Ayrıştırılmış veri tutulmaması kadınların haklarına erişimde bu barodan aldıkları desteğe dair analizde bulunulmasına engel olmaktadır.

İstanbul Barosu: toplam başvuru sayısı 13.795, kadınlar tarafından yapılan başvuru sayısı ise 12.101. 6284 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuru sayısı ise 2.842. En detaylı veri paylaşımını İstanbul Barosu yapmaktadır.¹⁷

Adli Yardım Birimleri Tarafından Kadınların Mağduru Oldukları Suçlar için Avukat Atanması

Barolarda cinsel saldırı ve alt sınırı 5 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar dışındaki suçların mağduru olan kadınlar için kurumsallaşmış bir hukuki destek mekanizması oluşturulmamaktadır; az sayıda baro haricinde adli yardım bürosu da CMK servisi de bu kadınlar için avukat atanması yapılmamaktadır.

Baroların yazılı olarak iletildiği bilgilere göre, bazı barolarda bu konuda adli yardım bürosu tarafından değil CMK servisi tarafından atama yapılmaktadır. Ancak verilen yanıtlarda 5 yıldan fazla hapis cezası gerektirmeyen suç mağdurlarının başvuruları karşısında nasıl bir yöntem izlendiğine dair ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Odak grup toplantılarında bazı barolar 5 yıldan fazla hapis cezası gerektirmeyen suçların mağdurlarına da CMK’den atama yaptıklarını beyan ettiler. Bazı barolar özel durumlarda davaya müdahale talebinde bulunarak destek verebildiklerini, bazıları ise müdahale talebinde de bulunmadıklarını, özel durumlarda gözlemci olarak katıldıklarını beyan ettiler. Bunun yanı sıra bazı barolar başvuru sahibinin adli yardım koşullarını taşıması hâlinde adli yardım komisyonu tarafından inisiyatif kullanılarak adli yardımdan sorumlu yönetim kurulu üyesinden söz konusu kişiler için izin alarak avukat atanması yapabildiklerini ilettiler; ancak bu da kurumsallaşmış bir uygulamadan ziyade münferit olarak üretilen bir çözüm olarak kalmaktadır. Bazı barolar ise bu tip durumlarda atama yapılması için savcılığa talep dilekçesi yazarak talepleri kabul edilmemesi halinde kadınlara adli yardım bürosundan avukat atanması yaptıklarını belirttiler.

16 <https://www.evrensel.net/haber/408122/supheli-kadin-intiharlari-artiyor>

17 İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Adli Yardım Bürolarına Başvurularda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun Uyarınca Alınan Tedbir Kararları Raporu, şu linkten ulaşılabilir: <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/KHM6284RAPOREylul2020.pdf>

Baroların büyük kısmı bu durumda kadınları kadın hakları merkezinin gönüllü avukatlarına yönlendirmekle yetinmektedirler. Örneğin eşi tarafından fiziksel şiddete uğrayan fakat tıbben basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek derecede hafif şekilde yaralandığı tespit edilen bir kadının, şikâyeti üzerine başlatılan soruşturma veya açılan kamu davasında barodan atanan bir avukatla temsil edilmesi çoğunlukla söz konusu olamamaktadır. Kadın hakları merkezindeki gönüllü avukatlar tarafından kadınlara ücretsiz bilgi desteğinde bulunulmakta, gerekirse dilekçe yazılmakta veya bir gönüllü avuktan arada sırada devam eden soruşturma dosyasına bakarak kadına bilgi vermesi rica edilmektedir. Sonuç olarak, takibi şikâyete bağlı veya 5 yıldan fazla hapis cezası gerektirmeyen suç mağduru kadınlara kurumsal ve etkili bir destek verilmeyerek bu konudaki sorumluluk kadın hakları merkezi gönüllüsü avukatlara devredilmektedir.

Ankara Barosunun projesi olarak deklare edilen Gelincik Projesi ise yönergesinde başvuruca karşı işlenen suç CMK madde 234/1-a 3 kapsamı dışında ise, mağdurun, maddi durumunun bir avukatın yardımından yararlanmaya elverişli olmadığını beyan etmesi (bir başka anlatımla adli yardımdan yararlanma şartlarının oluşması) hâlinde, taahhütname imzalatılmak kaydıyla, gönüllü avukatın ücreti adli yardım fonundan ödenmek üzere Gelincik gönüllü avukatının görevlendirileceği; başvuruca karşı işlenen suç, CMK madde 234/1-a-3 kapsamı dışındaysa ve başvuruca, maddi durumunun bir avukatın yardımından yararlanmaya elverişli olduğunu beyan etmekte ise, rehber avukatlar tarafından kendisine yalnızca hukuki danışmanlık hizmeti verileceği” belirtilerek bu konuda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir.¹⁸

Meslek İçi Eğitim

Baroların, adli yardımdan dava alan avukatlara yönelik gerçekleştirdikleri, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi ve kadına yönelik şiddet konularında destekleyici eğitim ve atölye çalışmaları bakımından da farklı uygulamaları bulunmaktadır. Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgiler, kadına yönelik şiddet alanında başvuruca kadınlara destek veren avukatların bu alandaki yasal düzenlemelere dair yeterli bilgisinin olmasının kadınların haklarına etkili şekilde erişebilmelerini sağladığını, kadınların hak ihlaline uğramalarını engellediğini açıkça gösterir. Ayrıca adli yardımdan dava alan avukatların toplumsal cinsiyet ve şiddete maruz kalan kadınlara yaklaşım konularında bilgi ve deneyimlerinin olması, hem başvuran kadınların daha iyi desteklenmesini hem de avukatların bu süreci daha güçlü yürütebilmesini sağlar.

Odak grup toplantılarına katılan bazı barolar (İstanbul ve Trabzon Baroları gibi) adli yardım bürosundan görev alan avukatlara ve adli yardım bürosu personeline

18 Ankara Barosu Gelincik Projesi Yönergesi, <http://www.ankarabarusu.org.tr/merkezler/doc/gelincikyonerge.pdf>, erişim tarihi: 06.04.2021. Proje, 2 Nisan 2011 tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur. Yönergenin "Giriş" bölümünde proje şu şekilde tanımlanmaktadır: "Gelincik projesi, bir kadın hareketi olmakla birlikte; çocuk, Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, İnterseksüel, bakıma muhtaç yaşlı ve engellilere karşı uygulanan fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet sonucu bireylere hukuki yardım yapmakta ve şiddetin önlenmesi konusunda farkındalık yaratmaktadır. Gelincik merkezi, tüm bu hukuki hizmetleri yaparken 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu esas alır."

“Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet” konulu, kadın hakları, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet ve görüşme teknikleri konularına yer veren meslek içi eğitimlerin verildiğini ve bu eğitimleri almayan kişilere atama yapılmadığını aktardılar.

Yazılı olarak ilettiğimiz bilgi talebimize yanıt veren bazı barolar (Bursa Barosu gibi) adli yardımdan dava alan bütün avukatlara toplumsal cinsiyet eşitliği konulu eğitim verdiklerini; aile hukukundan doğan uyuşmazlıklar konusunda dava alan avukatlar için ise konuya özel odaklı çalışmalar planladıklarını iletiler. Verilen yazılı yanıtlarda bazı barolarda bu yönde eğitimler ve atölye çalışmaları düzenlenmediği, dolayısıyla adli yardımdan dava alan avukatların eğitim almaları koşulu bulunmadığı iletili. Bazı barolar ise bu soruya dair bir yanıt vermediler; bilgi paylaşmadılar. Fakat yapılan odak grup toplantılarında avukatlar, bu tür eğitimlere ihtiyaç duyduklarını, kendilerinin bireysel olarak katıldıkları eğitimlerde yaklaşımlarına ve bilgilerine dair sorgulamalar yaşadıklarını, yeni farkındalıklar geliştirdiklerini paylaştılar ve mutlaka bu tür eğitimlerin olması gerektiğini ifade ettiler. Hatta bazı barolarda kimi zaman kadın hakları merkezinden gönüllü avukatlar, adli yardımdan dava alan avukatlara bu alanlarda destek verdiklerini ya da onların inisiyatifleriyle dönem dönem eğitimler düzenlendiğini iletiler. Ancak buna dair adli yardım tarafından organize edilen sistemli bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Adli yardım bürosu sorumlu avukatları, önceki yıllarda Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) üzerinden baroların bu eğitimler konusunda birbirlerine destek verebilirlerken, örneğin bir baronun kadın hakları merkezi tarafından başka bir baroya eğitim düzenlenebilirken, son yıllarda bu tür uygulamaların eksikliğini hissedildiğini, TÜBAKKOM’un çalışmalarına ihtiyaç duyduklarını aktardılar.

Bölüm 2

Kadınların Adli Yardım
Bürolarından Almaya
İhtiyaç Duydukları
Destekler

Bu bölümde kadınların adli yardım bürolarından ihtiyaç duydukları destekler ve bu birimlere başvurduklarında edindikleri deneyimler ele alınmaktadır.

Raporun bu bölümü Mor Çatı'da dayanışma kurulan kadınlardan edinilen bilgi ve deneyimlere dayanır. Bunun yanı sıra İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından hazırlanan İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Adli Yardım Bürolarına Başvurularda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun Uyarınca Alınan Tedbir Kararları Raporu'ndan faydalanılmaktadır.

Mor Çatı Çalışması ve Deneyimi

Mor Çatı 1990 yılında kurulduğu günlerden bu yana erkek şiddetiyle mücadele etmek için kadınlarla birebir dayanışma kurar ve kadınların deneyimlerinden elde ettiği bilgiyle politik mücadelesini sürdürür. Kadından kadına örülen, güçlenmenin hem destek alan hem de destek sağlayan kadınlar için karşılıklı olduğu bu dayanışmanın ilk adımı kadın dayanışma merkezinde gerçekleşir. Dayanışma merkezleri patriyarkal sistemin ürettiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan erkek şiddetine karşı mücadele mekanizmalarından biridir. Kadınların sığınakta kalmadan destek alabilecekleri bu alanlar, şiddetten uzaklaşma sürecinde, maruz kaldıkları şiddetin etkileriyle baş edebilmek için yargılanmadan dinlendikleri, şiddetten uzaklaşırken gerekli planlamaları yapabildikleri ve ihtiyaçları olan destekleri alabildikleri kurumlardır.

Mor Çatı'nın dayanışma merkezinde telefonla, e-posta yoluyla ya da yüz yüze destekler verilir. İlk görüşme derinlemesine yapıldıktan sonra kadınların biricik ihtiyaçları doğrultusunda kurulan destek ve dayanışma kadından yana bakış açısıyla dayanışma merkezinde sağlanır. Şiddetten uzaklaşma sürecinde kadınlar ve varsa çocuklarının ihtiyaçlarına göre bu görüşmeler düzenli görüşmeler hâline gelebilir. Şiddetin kadın ve çocuk üzerindeki etkileriyle baş etme konusunda duyulan destek ihtiyacı da dâhil olmak üzere kadınların bu süreçte yenilenen ve çözülemeyen sosyal ve hukuksal sorunlar gibi ihtiyaçları için de daha önce iletişim sonlanmış olsa da kadınlar tekrar Mor Çatı ile iletişime geçebilir. Kadınların şiddetten uzaklaşma sürecinde çocuklarıyla ve gerekirse yakınlarıyla ilgili ihtiyaçlar da görünür hâle getirilip şiddetin etkilerinden uzaklaşmaları için dayanışma kurulur. Dayanışma merkezinde kadının ihtiyacı ve talepleri doğrultusunda sosyal, hukuki ve psikolojik destek verilir.

Sosyal destekler: Kadınlar, dayanışma merkezindeki sosyal çalışmacı ile maruz kaldıkları şiddeti, şiddetten uzaklaşmak için ihtiyaçlarını ve hayatlarıyla ilgili isteklerini konuşabilirler. Kadınlar, destek sağlayan sosyal çalışmacıyla birlikte şiddetten uzaklaşmak için bir plan yapar, olası risklerin tespiti için risk analizi yapılır ve bu planın gerçekleşmesi için gerekli destekler belirlenir veya destek alabilecekleri kurumlara yönlendirilir. Kadınlar planlarının uygulanma sürecinde de sosyal çalışmacıdan destek alarak süreci ilerletirler.

Psikolojik destekler: Kadınların maruz kaldıkları şiddetin olumsuz etkileriyle başa çıkmak, şiddetten uzaklaşmak için güçlenmek için ihtiyaç duyduğu desteklerden biri de psikolojik destektir. Mor Çatı gönüllüsü ruh sağlığı alanında çalışan profesyoneller tarafından kadınlara ihtiyaç duydukları ya da talep ettikleri zamanlarda ücretsiz olarak belirli süre için psikolojik destekler sağlanır.

Hukuki destekler:

Kadınlar Mor Çatı'ya ne tür hukuki destek ihtiyaçları için başvururlar?:

Kadınlar Mor Çatı'ya haklarına dair bilgi almak, ücretsiz avukat talebinde bulunmak, dava takibi talep etmek, devam eden davalarda kadının lehine karar çıkması ve failin mümkün olan en ağır cezayı alması için destek istemek amacıyla ya da baroların adli yardım birimlerinde karşılaştıkları kötü uygulamalar sonrasında destek istemek için başvururlar. Kadınlar velayet davalarından, çocuklarının kaçırılması durumunda başvurabilecekleri haklarına ve nafaka borçlarının icrasına kadar birçok konudaki haklarına dair bilgi almak için Mor Çatı ile iletişim kurarlar. Kadınlar ayrıca ev içi şiddetin yanı sıra hayatın her alanında deneyimledikleri ya da şahit oldukları şiddet türleri, eşitsizlikler ve ayrımcılıklar ile ilgili de (işyerinde mobbing deneyimlerinden, vasi atama süreçlerinde yaşadıkları sıkıntılara kadar) her türlü hukuki destek talepleri için Mor Çatı'ya başvururlar.¹

Mor Çatı'da ne tür hukuki destekler verilir?

Mor Çatı'da kadınların şiddete uğradıklarında yararlanabilecekleri kanunlar ve maruz kaldıkları şiddet, talep ve ihtiyaçlarına göre, hiçbir dayatma yapmadan, hukuki olarak izleyebilecekleri yollar hakkında bilgilendirme yapılır. Sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllüsünün hâkim olmadığı hukuki bilgiler ile ilgili olarak kadınlara destek vermek amacıyla gönüllü avukatlara yönlendirme yapılır. Sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllüleri ve Mor Çatı gönüllü avukatları atacakları hukuki adımlar ve dava süreçlerinin nasıl ilerleyeceği ve nasıl sonuçlanma ihtimali olabileceği gibi konularda kadınları ayrıntılı olarak bilgilendirirler. Kadının kendi avukatının olduğu durumlarda da (ücretli avukat ya da adli yardımdan atanan ücretsiz avukat desteği için de geçerli olmak üzere) kadınlar avukatları tarafından davaları ile ilgili yeteri kadar aydınlatılmamışlarsa, avukatla nasıl iletişim kuracakları konusunda güçlenmeye ihtiyaç duyuyorsa kendilerine sosyal çalışma yürüten gönüllüler ve gönüllü avukatlar tarafından bu konuda destekler verilir. Ayrıca baroların adli yardım büroları tarafından atanan ücretsiz avukat desteğine nasıl erişebileceklerine dair bilgilendirme ve adli yardım bürolarına yönlendirme yapılır. Dava takibi yapılmaz.

1 Kadınlar baroların her konuda vereceği hukuki desteklere ihtiyaç duyuyorlar. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezinin 2019 yılı verilerine dayanarak hazırladığı rapora göre 2019 yılında Baro'nun Adli Yardım Birimlerine 13.795 başvuru yapıldı; bunlardan 12.101'i kadınlar tarafından yapıldı. Bu veriler özellikle kadınların (eğitim ve istihdamda var olan ayrımcılık ve sonucu olarak kadınlar arasında yüksek oranda var olan yoksulluk akıld tutularak bakıldığında) ücretsiz avukat desteğine olan ihtiyaçlarını gösteriyor. Raporun tamamına şuradan ulaşılabilir: <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/KH-M6284RAPOREylul2020.pdf>

Mor Çatı'da şiddetten uzaklaşma mücadelesi veren kadınlarla kurulan dayanışma sonucu onlardan edindiğimiz bilgi en önemli bilgi kaynağını oluşturur. Dayanışma merkezi ve sığınakta yapılan görüşmelerde kadınların deneyimlerinden edinilen bilgiler erkek şiddeti ile mücadele araçlarının uygulamasını izleme ve politika oluşturma imkânı sunar. Uygulamadaki eksiklerin giderilmesi için kadına yönelik şiddetle mücadelede yetki ve sorumluluğu olan kamu kurumlarının çalışma ve politikalarının izleme ve değerlendirmesi yapılır; bu amaçla kadınların paylaştıkları deneyimlerin yanı sıra, bilgi edinme başvuruları, ilgili kurumun aranması yahut ziyaret edilmesi, konuyla ilgili paydaşlarla yuvarlak masa toplantıları ya da atölye çalışmaları, diğer kadın örgütlerinin tanıklıklarının toplanması, şikâyet mekanizmalarının kullanılması gibi yöntemlerle bilgi toplanır. İzleme ve değerlendirme sonuçları kamuoyu, çeşitli ulusal ve uluslararası paydaşlar ile paylaşılarak kamu otoriteleri üzerinde baskı oluşturularak kadına yönelik şiddetle mücadelenin güçlenmesi için çalışmalar yürütülür.

2020 yılı içinde Mor Çatı'ya başvuran 338 kadın toplam 364 defa adli yardım başvurusu yapabileceği ya da CMK'dan avukat talep edebileceği ile ilgili bilgilendirildi ve baroların bu birimlerine yönlendirildi.

Mor Çatı'da kadınlardan edinilen bilgi ve deneyimler şiddete maruz kalan kadınlar için adalete erişimin ve hukuki desteklerin yalnızca avukat atama, dilekçe yazma ve dava yürütme gibi destekler ile sınırlanamayacağını gösterir. Adalete erişim yalnızca duruşma salonlarında ya da karakollarda gerçekleşmez, kadınların şiddetten uzaklaşmak için haklarına ve başvurabilecekleri mekanizmalara dair bilgilendirilmesinin yanı sıra kadınların güçlenmesini de kapsar. Şiddet kadınların kendilerini güçsüz hissetmelerine neden olur ve var olan her türlü sosyal destek ağları ve kaynaklar ile ilişkilerini zayıflatır. Bu nedenle şiddet ortamından uzaklaşan bir kadının şiddetin kendi suçu olmadığını ona hatırlatıldığı bir sosyal çalışma ile birlikte her türlü kaynağa ve en doğru bilgiye hızla erişebilmesi çok önemlidir. Mor Çatı'da avukatlar verdikleri hukuki bilgilerin yanı sıra bu yıkıcı etkileri onarmak için de kadınlarla dayanışma kurarlar. Ayrıca Mor Çatı'ya ulaşan kadınlar çoğu zaman doğrudan hukuki destek talebinde bulunmayabilir. Kimi zaman zaten haklarına dair daha önce hiçbir bilgilendirme yapılmadığı için buna dair bir talepleri oluşmaz. Ancak uzun sürelere yayılan şiddet öykülerine bakıldığında, kadınlar şiddet yaşantısından çıkabilmek için her adım attıklarında onlara ilgili kurumlar tarafından haklarına dair bilgilendirme yapılmadığı, kadınların kurumlar tarafından hayal kırıklığına uğratıldığı, bu kurumlara ve adalete olan güvenlerinin azaldığı gö-

rılmektedir. Bu nedenle kadınlar tekrar tekrar şiddet yaşantısına çekilirler ve bu süreçte şiddetten uzaklaşmaları gittikçe zorlaşır. Kadınlara şiddetten uzaklaşmak için güç toplayıp ilk adımı attıklarında 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına ve başvurabilecekleri destek mekanizmalarına dair bilgilendirme yapılmasının ve barodan ücretsiz avukat atanabileceğine dair bilgi verilmesinin, kadınların çok daha kolay ve hızlı şekilde şiddetten uzaklaşmasını sağladığı bilinmektedir. Kadınların şiddete karşı mücadeleyi zorlaştıran uygulamalar ve eksik bilgilendirme ile karşılaştıkları durumların ise mücadelelerini zorlaştırdığı, kimi zaman hayati sonuçlara yol açtığı anlaşılmaktadır.

Mor Çatı'yı arayan bir kadının anlatımına göre, evinde yaşadığı şiddet nedeniyle polisi evine çağıran kadına, polis tarafından 6284 sayılı Kanun'dan doğan hakları anlatılmadı; onun yerine kocanın kırmış olduğu camlara bakılarak "Sinir krizi geçirmiştir, idare edin" dendi ve kadın ve çocuklar şiddet yaşadıkları evde güvensiz olarak bırakıldılar. Bunun üzerine kadın ertesi sabah Mor Çatı'yı arayarak sosyal çalışmacı ile konuştu; 6284 sayılı Kanun ile ilgili haklarını öğrendi ve aile mahkemesine giderek kendisi ve çocukları için tedbir kararı aldı. Yine sosyal çalışmacının verdiği bilgiyle 6284 sayılı Kanun'a dayalı olarak kendisi ve çocukları için sığınak talebinde bulundu. Ancak, şiddetin meydana geldiği ilk gece bu bilgiler verilmediği için, kadın ve çocukları bütün geceyi korku içinde geçirmek zorunda kaldılar. Devletin kolluk gücünden gereken desteği alamayan kadın bağımsız bir kadın örgütünden destek bulabildi.

Bu nedenle yalnızca sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllüsü tarafından adli yardım bürolarına yönlendirilen kadınlara değil, Mor Çatı'ya başvuran her kadına, sahip oldukları haklara ve hangi kanundan ne şekilde yararlanabileceklerine dair bilgi verilir. Daha sonra hukuki adımları takip ederken bir avukat desteği alabilmeleri için barodan avukat talep edebileceklerine dair bilgi paylaşılır.

Kadınlara çoğunlukla baronun telefon numaralarını aramaları ve oradan Adli Yardım'a bağlanmaları söylenir. Kadınlar, kimi zaman da adliyelerdeki adli yardım bürolarına yönlendirilir. Hiçbir geliri olmayan ancak avukatla temsil edilmek isteyen kadınlar doğrudan baroya başvururlarken, geliri olan fakat çok fazla borcu bulunan ya da geliri olmayıp üzerinde faydalanmadığı bir mal varlığı bulunan kadınlar adli yardımdan yararlanamayacaklarını düşündükleri için de Mor Çatı'yı arayabilmektedirler. İstanbul, Trabzon ve Bursa Baroları gibi birkaç iyi örnek dışında Türkiye'deki birçok baroda adli yardım bürolarına yapılan başvurularda, yoksulluk kriteri dar ve kadından yana olmayan bir yaklaşımla uygulanmaktadır ve kadınlara ait küçük bir taşınmaz hissesi ya da yoksulluktan kurtarmaya yetmeyecek düzeydeki gelir gerekçe gösterilerek talepleri reddedilebilmektedir. Ancak Mor Çatı deneyimi gösterir ki kadınlar az miktarda gelirleri ya da kısıtlı mal varlıkları olsa da çoğu zaman ilişkide kalmaya zorlanmak amacıyla erkekler tarafından bilinçli olarak borçlandırılırlar; kadınların gelirine ve mal varlığına eşleri ya da diğer aile bireyleri tarafından el konulur; çocuğu olan kadınlar ayrıca çoğunlukla çocuklarının ihtiyaçlarını da tek başlarına üstlenmek durumunda olurlar. Böyle durumlarda

sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllüsü, kadınlara yine de maddi durumlarını açıklayan bir dilekçe ile Baroya başvurmalarını önerir; kimi zaman da ilgili baroyu arayarak avukat atanması için görüşmeler yapar.

Bazen de kadınlar Mor Çatı'yı, barodan atanan avukattan yeterli bilgi alamadıklarını ya da avukatlarına ulaşamadıklarını söyleyerek devam eden yasal süreçte dair yapabileceklerini ve yasal haklarını öğrenmek için aramaktadırlar. Bu gibi durumlarda, önce durumun mahiyeti anlaşılmaya çalışılır, kimi zaman kadınlara, avukatları ile nasıl ve hangi zamanlarda iletişim kurmanın daha uygun olacağını konuşmaları önerilir. Kadına yönelik şiddet alanında mücadelede güncel bilgiyi paylaşmanın önemini göz önünde bulundurarak bazen kadınlara avukatları ile Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacılar ya da avukatlar olarak görüşülebileceği iletilir ve avukatları da kabul ederse deneyim paylaşmak için avukatları ile görüşme yapılır.

Kadınların İhtiyaç Duyduğu Destekler

Bu bölümde kadınların ihtiyaç duydukları destekler ve başvurdukları mekanizmalarda karşılaştıkları sorunlar örneklerle aktarılırken kadınların başvurularında ve devamındaki süreçlerde avukat desteğine duydukları ihtiyaç ele alınır.

6284 Sayılı Kanun Kapsamındaki Haklara Erişim

Mor Çatı'ya başvuran kadınlar sıklıkla 6284 sayılı Kanun'dan yararlanabilmeleri ve bu başvuruların takibinin yapılabilmesi için bilgilendirilir ve barodan avukat istemeleri için yönlendirilir.

2020 yılında Mor Çatı'ya başvuran

514 defa 6284 sayılı Kanun hakkında bilgilendirildi ve kanundan faydalanması için aile mahkemesi ya da karakola,

6284 sayılı Kanun'a dair bilgilendirirken, aynı zamanda ücretsiz hukuki destek alabilmeleri için baroların adli yardım birimlerine yönlendirildi.

Kadınlar 6284 Sayılı Kanun'u Ne Kadar Biliyorlar?

Kadınlar bazen Kanun'u bilerek, kanun kapsamındaki haklarını uygulamaya geçirebilmek için Mor Çatı'yı aradılar. Kimi zaman da yetkili kurumlar tarafından yeterli bilgilendirme yapılmadığı için Kanun'un içeriğini, kendileri ve çocukları için hayati önem taşıyan detayları bilmedikleri ve öğrenmek istedikleri için aradılar. Kadınların, 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbirlere dair detaylı şekilde bilgilendirilmeleri ve başvurabilecekleri mercilere yönlendirilmeleri gerekti. Bu noktada kadınlar, hakları konusunda bilgilendirilmek, özellikle de tedbir başvurusunun avukat aracılığı ile yapılarak kadının özgül durumuna ilişkin tedbirlerin talep edilmesi ve ardından mahkemece verilen tedbir kararının şiddet uygulayana tebliğinin sağlanabilmesi için bir avukata ihtiyaç duydular.

6284 Sayılı Kanun Neleri Kapsamaktadır?

Her ne kadar 6284 sayılı Kanun çoğunlukla uzaklaştırma tedbiri ile anılsa da kadınların özgül koşullarından doğan ihtiyaçları doğrultusunda geçici velayet, tedbir nafakası, şiddet uygulayanın silahının kolluğa teslimi gibi tedbirler ve bu tedbirlerin ihlali durumunda uygulanacak yaptırımlar da bu kanun kapsamındadır. Ayrıca Kanun, yalnızca boşanmak isteyen kadınların değil şiddete maruz kalan ve evli olmayan kadınların, aile bireyleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların veya boşanmak istemeyen ancak ilişkideki şiddetin sona ermesini talep eden kadınların da koruma tedbirlerinden faydalanabilmelerini düzenler. Bu haklara kadınların ihtiyaçları doğrultusunda başvurulabilmesi ve hükmedilen tedbirlerin şiddet uygulayana tebliğinin takip edilebilmesi için avukat desteği hayati önemde olmaktadır.

Raporun ilk bölümünde altı çizildiği üzere birçok baro kadınların 6284 sayılı Kanun kapsamındaki hakları için adli yardıma yaptıkları başvurularda avukat ataması yapmamaktadır. Kadınların kolluğa başvurarak tedbir kararı alabildikleri, bu açıdan baroya ihtiyaç duymadıkları dile getirilmektedir. 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvuruların "basit" uygulamalar olduğu, kadınların kendilerinin de yapabilecekleri, çoğu zaman da zaten bu Kanun kapsamındaki kararları aldıktan sonra boşanma aşaması için adli yardıma başvurdukları söylenmektedir. Oysa Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgilere göre baroların sunduğu bu türden açıklamalar birçok açıdan eksiklik barındırmaktadır.

Öncelikle şiddete maruz kalan ve evli olmayan kadınlar ya da evli olan ve şiddete maruz kalan ama boşanmak istemeyen kadınlar açısından baronun 6284 sayılı Kanun kapsamında atama yapmaması, bu kadınların haklarından mahrum kalmaları anlamına gelmektedir. Ayrıca kadınlara bu Kanun kapsamındaki hakları anlatılmadığı için, kendilerinin başvurmaları durumunda verilen tedbir kararları çoğunlukla kadınların özgül ihtiyaçlarını gözetmekten uzak ve herkes için aynı şekilde düzenlenen tekdüze kararlar olmaktadır. Bu durum nedeniyle örneğin uzaklaştırma kararı verilirken gizlilik tedbirinden yararlanılmaması, kadın ve çocuklar için hayati tehlikeye yol açtı. Kadınlar için verilirken çocuklar için gizlilik kararı verilmemesi gizliliğin sağlanmasını imkânsız kıldığı için güvenlik riskine neden oldu. Tedbir nafakası hakkında kadınlar bilgilendirilmedikleri için dilekçelerinde tedbir nafakası talep etmedikleri durumlar oldu ve bu durumda çocuklarının masraflarını tek başlarına üstlenmek durumunda kaldılar. Kadınlar 6284 sayılı Kanun kapsamında geçici velayet talebinde bulunabileceklerini bilmedikleri zaman, çocuğun şiddet uygulayan erkek tarafından kendilerinden kaçırılması durumunda zarar gördüler ve adalete erişim hakkını kullanmaktan mahrum bırakılmış oldular. Kadınlar aile konutunun tahsisi ve aile konutu şerhine dair bilgilendirilmedikleri ya da şiddet uygulayanı evden uzaklaştırabileceklerini bilmedikleri için sığınağa gitmek zorunda olduklarını düşündüler. Sığınağa gitmek birçok kadının özgün durumu ve ihtiyaçları için uygun olmadığı için çaresizlik hissettiler. Ayrıca alınan tedbir kararlarının ihlali durumunda şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsine hükmedilebileceği kadınlara anlatılmadığı için kadınlar bu durumda ne yapmaları gerektiğine dair bilgi edinemediler; bu durum zorlama hapsi talebinde bulunmamalarına neden oldu.

Tedbir kararı almışlarsa, ihlali hâlinde şiddet uygulayanların neden cezalandırılmadıklarına anlam veremeyerek umutsuzluğa düştüler. Mor Çatı'ya, koruma tedbirlerine rağmen, şiddete maruz kalmaya devam ettikleri ve şiddet uygulayanın hiçbir cezaya çarptırılmadığına yönelik şikâyetler geldi. İncelendiğinde koruma tedbirlerinin çoğunlukla şiddet uygulayana tebliğ edilmediği görüldü. Oysa avukat desteği ile kadınların biricik koşulları doğrultusunda oluşan ihtiyaçları talep dilekçelerine eklenerek, kararların süresinin ve şeklinin değiştirilmesi talep edilerek ve de tedbir kararlarının şiddet uygulayana tefhim veya tebliği konusunda kolluk işlemleri takip edilerek 6284 sayılı Kanun'dan çok daha etkili şekilde faydalanmaları sağlanabilir.

Mor Çatı sığınağında kalan ve sığınağa gelmeden önce 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarından yararlanmak için dilekçesini kendisi yazmak durumunda kalan bir kadın, haklarına dair yeterli bilgisi olmaması nedeniyle gizlilik kararına da ihtiyacı olmasına rağmen yalnızca uzaklaştırma kararı talebinde bulunduğundan, gizlilik kararı için tekrar başvuruda bulunmak zorunda kaldı. Tersi bir durumda da sığınağımızda kalan bir kadının kararın süresi bitmesine ve karara ihtiyacı kalmamasına rağmen gizlilik kararı işlemde kalmaya devam ederek kadının hayatında ekstra bir külfet oluşturuyordu. Sosyal çalışma yürüten gönüllülerin desteğiyle ŞÖNİM'e dilekçe ile başvurularak gizlilik kararının mahkeme kararıyla kaldırılması sağlandı.

Bunun yanı sıra kadınlar 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına erişim için bir avukat desteği olmadan başvurdukları kolluk, savcılık, aile mahkemesi ve ŞÖNİM'lerde birçok farklı kötü uygulamaya maruz kaldılar. Kadınların kolluk birimlerinde, savcılıklarda, aile mahkemelerinde ve ŞÖNİM'lerde karşılaştıkları farklı kötü uygulamalar şu şekillerde gerçekleşti:

Eksik/Yanlış Bilgi Paylaşımı ve Caydırıcı Yaklaşımlar

Kolluk birimleri yaşadıkları şiddet sonucu kadınların çoğunlukla ilk olarak başvurdukları kurum oldu. Acil yardım talep etme, bir suçu şikâyet etme ya da sığınma talebinde bulunmak için kadınlar buldukları bölgedeki kolluk birimlerine başvurular.

2020 yılında Mor Çatı'ya ilk defa başvuran kadınlarla yaptığımız görüşmelerde, kadınların hizmet aldıkları kurumlara ilişkin 326 kaydın 108'i kadınların kolluktan aldıkları desteklerle ilgili oldu. Bu durum kolluk birimlerinin şiddete maruz bırakılan kadınların başvurduğu ilk kurumlardan biri olduğunu gösterdi.

Kadınların anlatılarına bakıldığında ise kolluk birimlerine yaptıkları 108 başvurudan 59'unda kolluğun görev ihmal ve kötü uygulamalarını deneyimledikleri görüldü.

Kolluğun görev ihmali ve kötü uygulamalarının gözlemlendiği bir alan, kadınlara eksik ya da yanlış bilgi verilerek şikâyetlerinden vazgeçirmeye çalışılmaları ve akut müdahalede bulunulmaması oldu.

Kolluk birimleri kadınlara *“Kocan seni seviyor. Şikâyetçi olursan şikâyetini geri alamazsın, adam hapse girdikten sonra sana daha çok kinlenir sonra daha fazlasını yapar”* ya da *“Dayak cennetten gelir, eskilerde de böyledir”* diyerek şiddeti normalleştirdiler.

Kadınlar ayrıca şiddet uygulayanla barıştırılmaya çalışıldıklarını, ikametlerinin o şehirde olmadığı gerekçesi ile şikâyetlerinin alınmadığını paylaştılar. Aile bireyleri tarafından uygulanan şiddet vakalarında genç kadınlar şiddetten uzaklaşmak için karakola başvurduklarında *“Anne babanla mahkemede karşı karşıya gelmek ne kadar doğru”* diyerek şikâyetçi olmaktan vazgeçirmeye çalışıldıklarını aktardılar. Ailesinin uyguladığı şiddete maruz kalan genç kadınların 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarını kullanmaları önünde de benzer engellere rastlandı. Salgın döneminde öğrenci evini kapatıp ya da işini kaybettiği için aile evine dönen ve şiddete maruz kalan üniversite öğrencisi ve işsiz kalan genç kadınlar başvurdukları kolluk tarafından *“Darp raporu yoksa şikâyeti alamayız”* ya da *“evli olmadığınız için işlem yapamıyoruz”* gibi yanlış bilgilerle geri çevrildiler; *“babandır/abindir yapar”* gibi ifadelerle şiddet normalleştirildi. Kadınlara hakları konusunda bilgi verilmediği gibi caydırmak amacıyla yanlış bilgiler verildi. Evli olmayan kadınların da 6284 sayılı Kanun’dan eşit şekilde faydalanabilmeleri için haklarına dair onları bilgilendirecek, onlara haklarını elde edebilmeleri için kollukta eşlik edecek bir avukatın desteği bu açıdan da çok önemli oldu.

Yalnızca kolluğa değil, savcılığa başvuran kadınlar da benzer deneyimler paylaştılar. Yanlış/eksik bilgi paylaşımı, caydırıcı yaklaşımlar ve şiddetin normalleştirilmesi yönünde söylemler burada da çok yaygındı. Alınan tedbir kararlarının ihlali durumunda savcılığa başvuran kadınlar benzer şekilde ciddiye alınmama ve hareketsiz kalınması ile karşılaştılar. Kararların ihlali durumunda kolluğun gerekli soruşturmayı yapmaması üzerine savcılığa şikâyetinde bulunan kadınlar, savcılarının kolluk birimlerini koruyucu bir yaklaşımda olduklarını ve şikâyetlerinin dikkate alınmadığını ifade ettiler.

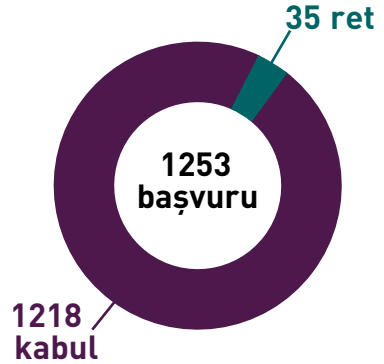
1 Haziran 2020 tarihinde Mor Çatı’ya ulaşan bir kadın kocasının şiddet uygulaması üzerine polis çağırdığını, polisin gelip herkesi karakola götürüp ifadelerini aldıktan sonra çocuğu ile birlikte kendisini evine bıraktığını ve polisin kendisine koruma kararının bir hafta sonra geleceğini söylediğini aktardı. Polisin kadına koruma kararı hakkında yanlış bilgi verdiği görüldü. Kadın, bu olayın ardından kocasının serbest bırakıldığını ve sabah eve geldiğini, eve geldiği andan itibaren şiddet uygulamaya devam ettiğini ve kadını yaralayarak dizinden aşağısının alçıya alınmasına neden olduğunu paylaştı. Kadın, darp raporuyla bir hafta sonra tekrar karakola gittiğinde polisin savcıyla yaptığı konuşmayı duyduğunu ve polisin savcıya *“Savcı bey bu kadın iki kez geldi ve ayağını alçıya almışlar adamı ne yapalım”* diye sormasına karşılık savcının *“Adamı alın karakola, ifadesini alın, bağıırıp gözünü korkutun. Tekrar yaparsan seni alırız deyin ve bırakın”* dediğine tanık olduğunu paylaştı.

Tedbir Kararlarının Kapsamı ve Süresi

6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararlarının verilmesi ya da uygulanmasında görev ihmalleri ve kötü uygulamalar gerçekleşti. Kadınlar uzaklaştırma kararı için kolluğa başvurduklarında kendilerinden darp raporu istendiğini ya da fiziksel şiddet yoksa karar alınamayacağını söylendiğini aktardılar.² Bunun yanı sıra kadınlara sadece akrabalarına yönelik tedbir kararı alabileceklerine ilişkin yanlış bilgilendirmeler yapıldığını da paylaştılar. Bazı kadınlar ise yaşadıkları şiddet sonucu kolluğa başvurmalarının sonrasında 6284 sayılı Kanun kapsamında kendilerine sadece uzaklaştırma kararının sağlandığını, Kanun kapsamındaki diğer haklarından ise bahsedilmediğini aktardılar. Oysa Kanun'da düzenlenen geçici velayet ve tedbir nafakası gibi tedbir taleplerinde bulunabilecekleri konusunda kadınların ilk elden bilgilendirilmesi ve tutanakla birlikte bu durumun da savcılığa iletilmesi hâlinde aile mahkemesi tarafından gereken tedbirlerin hızlıca verilmesi imkanı mevcuttur. Kadınlara haklarını anlatacak ve uygulanması konusunda ısrarcı olmalarında destek olacak bir avukat desteği bu açıdan önem taşıdı.

Aile mahkemeleri tarafından verilen tedbir kararlarının genellikle tekdüze kararlar olduğu, özellikle son dönemlerde kısa süreli olarak verildiği, Kanun'un metnine ve amacına uygun olmayan gerekçelerle reddedilebildiği, kararı uzatmak için yapılan başvuruların da ayrıca keyfî olarak ve gerekçesiz bir şekilde reddedildiği görüldü. Kadınların aldıkları tedbir kararları şiddet uygulayana tebliğ edilmediği için kararların ihlali hâlinde zorlama hapsine hükmedilmedi ve şiddet tekrar etti. Kadınlar kararın tebliğ edilmesi gerektiğini bilemedikleri durumda bir avukat tarafından en azından bu gerekliliğe dair bilgilendirilmeye, esas olarak da tebliğ sürecinin takip edilmesine ihtiyaç duydular. Ayrıca karar ihlali hâlinde aile mahkemeleri tarafından yüzeysel araştırmalarla yetinildiği ve zorlama hapsi taleplerinin reddedildiği görüldü.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından hazırlanan rapora göre, İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosuna tedbir kararlarına ilişkin yapılan başvurular arasındaki 1253 dosyadan 1218'inde tedbir talebi kabul edilmiş, 35'inde tedbir talepleri reddedilmiştir. Rapora göre ret kararlarına gerekçe olarak "Yetkili mahkemeye gönderme ve tedbir süresinin dolmadığı" gösterilmiştir.

² Aralık 2019'da Adalet Bakanlığı tarafından 6284'ün daha etkili uygulanması için çıkarılan genelgenin B/2-b maddesinde yer alan koruma kararlarında sosyal inceleme raporu talebinin uygulamada tedbir kararının alınmasında yavaşlamaya yol açacağından, daha da önemlisi "kanıt" olarak kullanılmak isteneceğinden endişe ettiğimizi yayınladığımız açıklamada belirtmiştik. Bu sürecin devamında pandemi döneminde de kadınlardan kolluk tarafından 'kanıt' olarak görülen darp raporu talebinde bulunduğu deneyimledik ve bu dönemde çıkardığımız ilk izleme raporunda da bu uygulamanın yasal olmadığını dile getirmiştik.

Verilen uzaklaştırma kararlarının süresine bakıldığında ise gün geçtikçe kararların sürelerinin daha da kısaldığı görüldü. 2020 yılında Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgilere göre, tedbir kararları ilk defasında en fazla 6 ay olarak verilebilecekken çok az sayıda kadın için 6 aylık tedbir kararı verildiği görüldü. Kadınlara çoğunlukla 1-4 ay arası süreler için uzaklaştırma ve tedbir kararı verildi. Kimi zaman ise kararlar 1 aydan az; 20 gün ya da 15 gün olarak verildi. Kadınlar bu kısa süreli kararlar nedeniyle tekrar tekrar başvuruda bulunmak zorunda kaldılar ve bunun için avukat desteğine ihtiyaç duydular.

Tedbir Kararlarının Süresine Dair Mor Çatı Verileri

2020 yılında Mor Çatı'ya başvuran 45 kadın tedbir kararı için kolluk güçleri ve aile mahkemelerine başvurdu.

Bunlardan 30'u kolluğa, 6'sı ise aile mahkemelerine başvurdu. Geri kalan 9 kadının hangi merciden tedbir kararı aldığı bilinmemektedir.

45 kadından 10'unun aldıkları kararların süresi bilinmemektedir. Geri kalan 35 kadından 7'sine 6 aylık tedbir kararı verildi; 3 kadına 4 ay, 5 kadına 3 ay ve 5 kadına 2 aylık tedbir kararları verildi. 14 kadına 1 ay, 1 kadına 10 gün süreli tedbir kararı verildi. 1 ay süreyle verilen kararlar 1'er aylık sürelerle uzatıldı. Bunlardan birinde şiddet uygulayan sık sık kararı ihlal etmesine rağmen kadına 1 aylık uzaklaştırma kararları verilmeye devam edildi. 1 aylık karar verilen bir kadın kararın yenilenmesi için başvurduğunda bu kez 6 ay süreli tedbir kararı verildi. 1 aylık karar verilen bir kadın tekrar başvurduğunda bu kez 3 aylık karar verildi, süre bitiminde yeniden başvurduğunda ise yine 1 aylık karar verildi.

Aile mahkemeleri tarafından verilen 6 karardan 2'si 2 aylık, 2'si 3 aylık, 1'i 1 aylık süre ile ve 1'i de süresi yazılmamış olarak verildi. Karar gerekçelerinde sürelerin neye göre belirtildiğine ilişkinse bir açıklık bulunmamaktadır.

Tedbir Kararlarının Süresine Dair İstanbul Barosunun Verileri³

2019 yılında İstanbul Barosu Adli Yardım Birimine 2.842 adet 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınması talebi ile başvuru yapılmıştır. Bunlardan 1.253 tedbir kararı incelenerek bu rapor hazırlanmıştır.

İncelenen 1253 tedbir kararının kabul edilen 1218'inde tedbir sürelerinin;

1 kararda ise 1 aydan az (20 gün) olduğu görülmüştür.

³ İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Adli Yardım Bürolarına Başvurularda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun Uyarınca Alınan Tedbir Kararları Raporu

Tedbir Kararlarının İhlali

6284 sayılı Kanun'un 13. maddesine göre tedbir kararlarına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsine hükmedilir.

Her ne kadar Adalet Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre tedbir kararlarına uymayan 5 bin 748 kişi hakkında 6 bin 151 zorlama hapsi kararı verildiği söylene de⁴ kadınların genellikle Alo 155 Polis İmdat'ı veya KADES'i kullanarak ya da doğrudan karakola giderek yaptıkları şikâyetler ve 3. kişilerce yapılan ihbarlar karşısında, kolluğun gerekli işlemleri yaparak ihlal tespitinde bulunmadığı, tedbir kararlarının şiddet uygulayana tebliğ edilemediği, yüzeysel bir araştırma ile yetinilerek tebligat yapılmadan merciine iade edildiği ve yine tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin karar süresince kontrol edilmediği, bu nedenlerle de zorlama hapsinin uygulanmadığı görüldü.

2020'de Mor Çatı'dan destek alan 5 kadın, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının ihlali ile karşı karşıya kaldıklarını fakat şiddet uygulayanlara zorlama hapsi uygulanmadığını aktardı.

Kadınlar daha önce aldıkları uzaklaştırma kararları şiddet uygulayan tarafından ihlal edildiğinde caydırıcı hiçbir işlem yapılmadığı için, yeniden uzaklaştırma kararı almak için başvuruda bulunurken kararın uygulanıp uygulanmayacağına dair güvensizlik yaşadılar ve başvurudan vazgeçtikleri oldu.

Tedbir kararına aykırılık hâlinde zorlama hapsine hükmedilmemesi, kadınlarda adalete güvensizlik, yılgınlık ve çaresizliğe neden olabilmektedir; bu süreçte onlarla birlikte ilgili mekanizmaları zorlayacak bir avukatın yokluğunda kadınlar bu sürecin yükünü tek başlarına yüklenmek durumunda kalmakta ve karmaşık süreçler içinde kaybolabilmektedirler. Bu nedenle kadınlar, kararların şiddet uygulayana tebliği, karara aykırılık hâlinde gerekli soruşturmanın yapılması ve zorlama hapsine hükmedilmesini talep etmek için avukat desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

Gizlilik Kararları

Uzaklaştırma kararı defalarca ihlal edilen kadınların şikâyetleri ilgili yasal merciler tarafından dikkate alınmadığı gibi, 6284 sayılı Kanun'un 8/6 maddesi uyarınca kendilerini ve beraberindeki çocukları koruyabilmek ve güvenli bir hayat sürdürebilmek için yaptıkları gizlilik kararı başvuruları da keyfî biçimde reddedilebildi. Ancak avukatların bu başvuruları ısrarlı şekilde yapmaya devam etmeleri ve sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllülerinin sunduğu sosyal inceleme raporları ile birlikte başvuruları sonucunda gizlilik kararının alınabildiği durumlarla karşılaşıldı. Hakları olduğu hâlde gizlilik kararı çıkartabilmek için geçirdikleri bu zorlu süreç, kadınların şiddetten uzaklaşmak için var olan haklarına erişimde nitelikli avukat desteğinin önemini ortaya çıkardı.

Verilen gizlilik kararları, kısa ve geçici süreyle verildiği için kadınların sürekli bu kararları yenilemeleri, tekrar tekrar mahkemeye başvurmaları gerekti. Kurumların

4 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/adalet-bakanligi-2020de-kadina-yonelik-siddetle-mucadelede-onemli-duzenlemeler-yapti/2096987>

koordineli bir şekilde kararları uygulamaları vakit aldığından kararlar uygulanmaya başlanana dek tedbir kararının süresinin dolduğu durumlar görüldü.

Bir diğer yaygın sorun ise, kadınların kendileri için gizlilik tedbiri alabildiği hâlde, baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişkisinin korunması gerekçesiyle çocuklar adına yapılan gizlilik taleplerinin reddedilmesiydi. Çocuklar için gizlilik kararı alınmadığı pek çok durumda, kadınların kendileri için çıkarttığı gizlilik kararları fiilen anlamsız ve işlevsiz kaldı; çocuğun yüksek yararının korunması ilkesine aykırı olarak çocuklar şiddet uygulayan erkekler tarafından bir araç hâline getirildi. Aile birliğinin devamını kadının güvenliğinden daha önemli gören patriyarkal bir yaklaşımla, hâkimler kadınların tekrar tekrar yeni baştan şiddet yaşamalarını umursamadan bu yönde kararlar verebildiler.

Verilen gizlilik kararlarında, gizlilikten yararlanan kadınların tebligat adresi ŞÖNİM olarak belirlenmektedir. Kadınlar, yaşadıkları ilçedeki kaymakamlığa sosyal yardım başvurusunda bulduklarında, adresleri söz konusu ilçe sınırları içinde görünmediğinden sosyal yardım talepleri reddedildi, itiraz üzerine uzun prosedürlere tabi tutuldular.

Gizlilik tedbiri içeren kimi kararlarda ise, dilekçelerde talep edilmesine rağmen kadınların ikametgâh adreslerinin ŞÖNİM olarak belirlenmediği görüldü. Bu durumda adres kayıt sisteminde kadınlara ait herhangi bir adres yer almadı. ŞÖNİM, gizlilik tedbirini, kurumlar arasında koordineli bir şekilde uygulamadığı için, kadınlar zorunlu durumlarda ikametgâh belgesi almakta, kendilerine ait bir ikametgâh göstermekte zorlandılar. Bu gibi durumlarda, lehine gizlilik tedbirine hükmedilen kadınlar, bir kez de ŞÖNİM'e başvurarak ikametgâhlarını ŞÖNİM adresine aldirabilmek için talepte bulunmaktalar.

Hakkında gizlilik tedbiri bulunan kadınlar iş başvurusunda bulduklarında, şirketler tarafından kendilerinden ikametgâh belgesi istenebilmektedir. Bu durumda kadınlar e-devlet üzerinden ikametgâh çıktısı alamamakta, fiilen yaşadıkları ilçenin bağlı bulunduğu nüfus müdürlüklerinden ise adresleri ŞÖNİM olarak görüldüğünden ikametgâh belgesi almakta zorlanmaktadırlar.

Ayrıca bazı durumlarda, güvenlik sebebiyle kadınların adreslerinin, yaşadıkları şehirdeki ŞÖNİM yerine farklı bir şehirdeki ŞÖNİM olarak belirlenmesi gerekmektedir. Gizlilik tedbiri verilirken bu durumun atlanılması kadınların ŞÖNİM'e ayrıca başvuruda bulunmalarını zorunlu kılmış, bu da kadınlar için ekstra yıpratıcı olmuştur.

Sonuç olarak, gizlilik tedbir kararları düzenlenirken tebligat adresi ŞÖNİM olarak belirlenmelidir. Eğer kadının yaşadığı şehrin gizli kalması gerekiyorsa, başka bir şehirdeki ŞÖNİM tebligat adresi olarak belirlenmelidir. Bu durum başvuru dilekçelerinde belirtilmeli ve hâkimler tarafından dikkate alınmalıdır. Gizlilik tedbiri kararlarının uygulanması bakımından ŞÖNİM tarafından kurumlar arası koordinasyon görevi titizlikle yerine getirilmeli, kadınların sosyal yardımlardan yararlanmaları sağlanmalı, prosedürler kadınlar aleyhine zorlaştırılmamalı, tam tersine kolaylaştırılmalıdır.

İlgili, yasaya ve uygulamaya hâkim bir avukatı olmayan veya ücretsiz hukuki destekten yararlanamayan kadınlar, söz konusu koordinasyonsuzluk nedeniyle ve çözüme dair bilgileri olmadığı için süreç içerisinde yalnız kalmakta, alabilecekleri sosyal desteklerden yararlanamamaktadırlar. Sürecin işleyişine dair bilgi verecek ve süreci takip edecek bir avukat desteği kadınların haklarına erişimini kolaylaştırır.

ŞÖNİM'in Vermesi Gereken Hukuki Destekler

2020 yılında Mor Çatı'ya ilk defa ulaşan ve en az bir kurumdan, maruz kaldığı şiddete ilişkin destek alan 209 kadından 38'i ŞÖNİM'e başvurdu.

38'i
ŞÖNİM'e
başvurdu

ŞÖNİM'lerde ve ŞÖNİM'lere bağlı sığınaklarda kadınlara, haklarına ve verilen desteklere ilişkin yanlış ve eksik bilgi verildiği, görev ihmalleri yapıldığı gözlemlendi. Kadınlar hukuki destek için aradıklarında "Avukat yok, gelmedi" şeklinde oyalandıklarını aktardılar. ŞÖNİM Yönetmeliği'nin 4. maddesi gereğince, baroya haber vererek kadınlar için avukat desteği sağlamakla yükümlü olan ŞÖNİM yetkilileri görevlerini ihmal ettiler.

Gizlilik kararlarıyla ilgili yukarıda da belirtilen karmaşık durumlarda kadınlar ŞÖNİM'den destek alamadılar. Gizlilik kararı başka şehirde alınmış olan kadınlar ikametgâh sorunu nedeniyle sosyal desteklerden faydalanamadılar. ŞÖNİM'in önerdiği tek çözüm -kadınların güvenliğini tehlikeye attığı hâlde- gizlilik kararını kaldırtmak için başvuruda bulunmak oldu. Hakkında gizlilik tedbiri verilen kadınlar adına gelen tebligatları ŞÖNİM'in alması gerekirken ŞÖNİM tarafından alınmayarak iade edildi; bu durumu bildirmek için arayan Mor Çatı gönüllüsü avukatlara "Biz herkesin tebligatını takip edemeyiz; ayrıca dilekçe gönderin" denilerek görev ihmalinde bulunuldu.

Son olarak gizlilik kararları koordinasyonlu şekilde kurumlara aktarılmadı; okul, hastane, nüfus müdürlüğü gibi kurumlarla tek tek iletişime geçip gizlilik kararlarını aktarmak kadınlara düştü ve kadınlar bu koordinasyonsuzlukla ilgili bilgilendirilmek ve kurumlara kararlarını iletmek için avukat desteğine ihtiyaç duydular.

Bütün bu kötü uygulamalar kadınların yalnızlaşmalarına ve güçsüz hissetmelerine neden olmaktadır. Kadınların şiddete maruz kalmanın ruhsal, sosyal ve fiziksel etkileriyle başa çıkmaya çalışırken bu karmaşık süreçleri takip edip ihlalleri öngörerek tedbir almaları oldukça güç olur. Bu nedenle onları bilgilendirecek ve sürecin her aşamasında eşlik edecek avukat desteğine ihtiyaç duyarlar.

Pandemi Dönemi

Pandemi dönemi özelinde bakıldığında ise 6284 sayılı Kanun'dan doğan haklara erişimde yaşanan sıkıntıların yoğunlaştığı görüldü. Sığınaklara kabulde ve uzaklaştırma kararı başvurularında darp raporu vb. "kanıt" arayan ve bu şekilde

şiddeti fiziksel şiddet ile sınırlayan yaklaşımların yanı sıra 30 Mart 2020 tarihinde Hâkimler ve Savcılar Genel Kurulu tarafından “COVID-19 Kapsamında İlave Tedbirler” başlığıyla deklare edilen genelge Kanun’un etkin uygulanmasında yeni bir engel olarak ortaya çıktı. Bu genelgede ifade edilen “6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının yükümlülerin koronavirüs kapsamında sağlığını tehdit etmeyecek şekilde değerlendirilmesi gerektiğine” ilişkin ifade, salgına karşı mücadelenin kadınların can güvenliği gözetilmeksizin ve durumun etkileri bütüncül olarak değerlendirilmeksizin yürütülmeye çalışıldığını gösterdi.⁵ Oysa salgın tehdidi ve önlemlerinin başladığı günden itibaren Mor Çatı’ya ulaşan kadınların deneyimleri, şiddetten uzaklaşmak için ihtiyaç duydukları desteklere ulaşamadıklarını ortaya çıkardı. Özellikle pandeminin ilk dönemlerinde karakollara giden kadınların şikâyetleri alınmadı; 155 hattı cevap vermedi, kadınlar 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbir kararlarını alamadılar. Yasa ve yönetmeliklerde bulunmayan, darp raporu edinme zorunluluğu veya ancak ikametgâhın bulunduğu şehirde sığınak talebinde bulunabilmek gibi fiilî uygulamalar yaratılarak, kadınlara sığınağa kabul edilemeyecekleri söylendi. Bir diğer yandan, darp raporu olan kadınlar da sığınağa yerleştirilmedi, fiziksel şiddete maruz kalmış kadınlar ise darp raporu almaları için hastanelere yönlendirilmediler. Görev ihmali bir norm hâline gelirken kadınların sağlığı ve güvenliği hiçe sayıldı.⁶

Kocası tarafından dövülerek evden kovulan bir kadın, çocuğunu yanına alamadan İstanbul’a ailesinin yanına gelmek zorunda kaldı. Mor Çatı’dan çocuğunun velayetini almak için destek isteyen kadın, Mor Çatı gönüllüsü avukatın yönlendirmesiyle 6284 sayılı Kanun uyarınca geçici velayetin kendisine verilmesine yönelik tedbir kararı alabildi. Fakat çocuğunu almasına pandemiden kaynaklı seyahat engeli nedeniyle kaymakamlık tarafından izin verilmedi. Şehir dışına gitmek için izin almaya kaymakamlığa gittiğinde, talebi seyahat izni verilmesinin koşullarını düzenleyen genelgenin 6. maddesine uymadığı gerekçesiyle reddedildi. Çocuğunun, babası tarafından şiddete maruz bırakılmasından endişe eden kadına kaymakamlığın yanıtı, çocukla ilgili böyle bir kaygısı varsa sosyal hizmetlerden uzmanların çocuğu yurda alabileceği, şartlar ne zaman düzelerse o zaman çocuğu yurttan geri alabileceği yönündeydi. Tedbir kararının uygulanabilmesinin sağlanması yerine, küçük bir çocuğun anlam ve sonuçlarını anlayamayacağı biçimde, üstelik belirsiz bir süre için, annesinden ayrı olarak yurda alınmasının önerilmesi çocuğun yüksek yararına aykırıdır; gerçekçi ve samimi bir çözüm önerisi değildir. Sonuç olarak, devletin türlü kurumlarına işlemiş olan erkek egemen yaklaşım bu olayda da kaymakamlığın talebi reddetmesi ile kendini gösterdi. Fakat öncesinde kadının çocuklarının geçici velayetini 6284 sayılı Kanun kapsamında alabilmiş olması, o süreçte aldığı avukat desteği ile bu hakkı konusunda bilgilendirilmesi ve devamında bu hakkı kazanması adalete erişim bakımından önemlidir.

5 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Kadınların Can Güvenliği Gözden Çıkarılamaz” Şu linkten ulaşılabilir: <https://morcati.org.tr/basin-aciklamalari/kadinlarin-can-guvenligi-gozden-cikarilamaz/>

6 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu” Şu linkten ulaşılabilir: <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/koronavirus-salgini-suresince-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-izleme-raporu/>

Bu koşullarda, baroların kadınlara 6284 sayılı Kanun'un uygulanması için sağlayacakları destekler de ayrıca önem kazandı. Sürecin en başında barolar, uzaktan ve dönüşümlü çalışma modeline geçtiler. Bazı baroların adli yardım büroları tamamen kapandı; birkaç ilde ise büro personeli dönüşümlü olarak çalışmaya başladı. Kadınlar hukuki destek almak için baroları aradıklarında ulaşamadıklarını ilettiler. Adli yardım sistemleri kısa sürede çalışmaz hâle geldi. Baroya bir şekilde ulaşabilen kadınlara "adli sürecin durduğu" yönünde bilgi verildi; 6284 sayılı Kanun'dan doğan haklar konusunda bilgi verilmedi; çok ileri tarihlere randevu verildiği görüldü.

Aynı dönemde, Mor Çatı gönüllülerinin ulaşabildikleri büro personeli ve adli yardımdan sorumlu avukatlar ise kadınlardan gelen başvuruların çok azaldığını, neredeyse hiç başvuru almadıklarını söylediler. Ne var ki, kadınların acil yardım talepleri devam etti. Bu durum, acil yardım hatlarının olmadığı, kimi baroda tamamen kapanmış olan kimi baroda ise dönüşümlü başvuru alan adli yardım bürolarının kadınların erişimine yeterince açık olmadığını gösterdi. Kadınlar, baroların açık ve çalışır durumda olduklarını bilmedikleri için, bu yönde kamusal anlamda hiçbir duyuru yapılmadığından barodan destek istemediler.

Bu dönemde İstanbul Barosu, maille veya faksla başvuru kabul etti, 6284 sayılı Kanun için avukat ataması yaptı ve böylelikle acil tedbir kararları alınabildi.

Sonuç olarak, şiddetle mücadeleyi geriletken tüm kötü uygulamalar ile birlikte değerlendirdiğimizde, kadınlara barolar tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklara erişim için sağlanacak ücretsiz avukat desteğinin önemli bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Kanun, kadınların tek başlarına, avukat desteği olmadan başvurabilmeleri hedeflenerek yazılmış olsa da şiddetin yarattığı travmatik etki ile kadınlar resmî prosedürü başlatmakta ve takip etmekte zorlanabilirler; ayrıca uygulamada kurumlar tarafından yanlış ve eksik bilgiler paylaşılmaktadır, caydırıcı yaklaşımlar sergilenerek kadınlar yıldırılmaya ve çaresiz hissetmeye zorlanmaktadır. Oysa nitelikli avukat desteği hem bu sorunları çözmekte kadınlara destek sağlar hem de kadınların özgül durumlarına dair ihtiyaçlarını karşılayacak kararlar alabilmelerine yardımcı olur. Salgın koşulları baroların acil durumlarda kadınlara destek verecek herhangi bir eylem planı olmadığını gösterdi. Bu deneyimden ders alınarak baroların adli yardım bürolarında yalnızca kadınlara hizmet veren acil yardım hatları oluşturulmalıdır; arayan kadınları dinleyen ve gerekli hukuki bilgiyi verebilecek donanımda kişilerin destek hizmetini kesintisiz sürdürmesi gereklidir.

İlk bölümde de altı çizildiği üzere bazı barolar 6284 kapsamındaki haklara erişim için adli yardım bürosundan avukat ataması yapmasalar da bu taleple başvuran kadınları baronun kadın hakları merkezine yönlendirmektedirler. Bu birimlerde gönüllü destek veren (çoğunlukla kadın) avukatlar hiçbir ücret almadan kadınların başvuru dilekçelerinin yazılmasına destek vermektedirler. Ancak bu durum hem o birimlerde çalışan çoğunlukla kadın avukatların üzerinde ekstra bir emek yükü olarak ortaya çıkmaktadır, hem de Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen deneyimlere göre şiddete maruz kalan kadınlar açısından kurumsallaşmış bir destektense düzensiz, geçici ve anlık bir destek anlamına gelmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar bir avukatın düzenli ve sistemli desteğinden mahrum kalmaktadırlar; ancak avukatın kendi imkânları dâhilinde ayırabileceği kısıtlı zaman ve verebileceği emek ölçüsünde destek alabilmektedirler.

Boşanma Davalarında Adalete Erişim

Kadınlar 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarından yararlanmanın yanı sıra, boşanma davası açmak, devam eden boşanma davasını takip etmek, velayetin değiştirilmesi, nafakaya dair haklarını öğrenmek ve talep etmek gibi konularda adli yardım desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Sürecin en başında, boşanma davasını açarken, geçimsizliğe sebep olan vakıaların tümünü, delilleriyle birlikte usule uygun olarak sunmak kadınların hak kayıplarını önlemekte, daha etkili sonuçlar almalarını sağlayabilmektedir; arzuhâlcilere yazdırılan ya da kadınların kendilerinin yazdıkları dilekçelerle açtıkları davaların başarı şansı düşük olmakta, hak kayıpları yaşanmaktadır.

Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgilere dayanarak boşanma davalarında yargılama sürelerinin uzunluğunun en yakıcı sorunlardan biri hâline geldiği görüldü. Çekişmeli bir boşanma davasında, özellikle büyükşehirlerde ya da tek hâkimli yerlerde ortalama 1,5-2 yıl gibi bir sürede karar verildi, istinaf ve temyiz aşamasıyla yargılama süresinin 6 yılı bulduğu durumlar yaşandı. Bu süreçte kadınlar hukuki belirsizlik içinde yaşamak zorunda bırakılmalarının yanı sıra şiddete maruz kalmaya devam ettiler, maddi ve manevi pek çok zorlukla baş etmek zorunda kaldılar. Birçok kadın bu süreçteki şiddetten ve yarattığı ruhsal zorluktan kurtulabilmek için yasal haklarını kullanmaktan vazgeçip anlaşmalı boşanmayı kabul etmek zorunda kaldı. Bunun yanı sıra boşanmaya bağlı maddi talepleri kabul edilse bile boşanma kararlarının karşı tarafın itirazı nedeniyle üst mahkemeye taşınması tahsilinin yıllar boyunca gecikmesine sebep oldu. Kadınlar dava süresince evli kaldıkları için babaları üzerinden ölüm aylığından da yararlanamadılar. Birçok örnekte uzun süren boşanma davaları kadınların şiddet görmeye devam etmelerine zemin hazırladı ve kadınların bu uzun süren boşanma davalarını hak kaybı yaşamadan, nispeten daha kolay bir şekilde ilerletebilmeleri için avukat desteği hayati önemde oldu.

Mor Çatı'ya başvuran bir kadın, berdelde evlendirildiği ve evlilik süresince ağır şiddet gördüğü eşi aleyhine boşanma davası açmıştır. Boşanma davası, davanın görüldüğü yerdeki Baro adli yardım bürosu tarafından atanan bir avukat aracılığıyla akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılmıştır. Mahkeme tarafından deliller toplanmış ve tanıklar dinlenmiştir. Mahkemece ancak bu aşamadan sonra, davalı kocanın hukuki ehliyetinin olup olmadığının araştırılmasına geçilmiş, davalı kocanın hastaneye sevkine karar verilmiştir. Hastaneye sevk etmek için kocaya ulaşması gereken kolluk tarafından kocaya ulaşılamadığı belirtilmektedir. Dava 2014 yılından beri devam etmekte ve her nasılsa kocaya bir türlü ulaşılamamaktadır. Oysa ki, davalı kocanın annesi, davalıya bakmak için evde bakım maaşı almaktadır. Davalı, boşanma davasında bir avukatla temsil edilmektedir. Buna rağmen, kurumlar arası koordinasyonsuzluk ve kocaya ulaşmakla görevli kamu görevlilerinin işlerini yapmamalarından ötürü davalı kocanın hastaneye sevkî sağlanamamakta ve bu sebeple boşanma davası sürünce mede kalmaktadır. Bu arada kadın için 6284 sayılı Kanun kapsamında gizlilik tedbirine hükmedilmiştir. Kadının avukatı tarafından gizlilik tedbirinin süresinin uzatılması için başvuruda bulunulmuştur. Ancak mahkeme tarafından dilekçede genel geçer ve soyut beyanlarda bulunulduğu gerekçesiyle talep reddedilmiştir. Karara itiraz edilmiş ancak itiraz da

reddedilmiştir. Bunun üzerine gönüllü bir kadın avukat tarafından başka bir şehirdeki aile mahkemesinden gizlilik tedbiri talebinde bulunulmuştur. Bu talep HSK'nın 27 Aralık 2019 tarihli kararından hareketle reddedilerek talebin boşanma davasının görüldüğü mahkemeye gönderilmesine karar verilmiştir. Fiziki dosya Nisan ayından Haziran ayına kadar boşanma davasının görüldüğü adliyede bekletilmiş, salgın koşulları bahane edilerek koruma ve gizlilik talebi konusunda bir karar verilmemiştir. Tedbir talebi boşanma davasının bulunduğu mahkemede üç ay boyunca bekletildikten sonra gizlilik tedbir talebi kabul edilmiştir.

Gizlilik tedbirine karar verilmesinden sonra bu kez kararın uygulaması noktasında gecikme yaşanmıştır. Kadının adres ve kimlik bilgilerinin gizlenip gizlenmediğinin öğrenilmesi için ŞÖNİM aranmıştır. ŞÖNİM tarafından konuyla ilgili kendilerine ulaşan bir tedbir kararı olmadığı ifade edilmiş, mahkeme kalemi ise kararın ŞÖNİM'e gönderildiğini söylemiştir. İki kurumun birbiriyle çelişen açıklamalarının ardından mahkeme kaleminin kararı ŞÖNİM yerine başka bir kuruma gönderdiği ortaya çıkmıştır. Mor Çatı'nın çabası ve takibiyle gizlilik kararı sonunda ŞÖNİM'e iletilebilmiştir. Bu süreçte adli yardımdan atanan avukatın dava takibinde isteksiz olduğu, bıkmış olduğunu ifade ettiği, temsil görevini yüzeysel yerine getirebildiği ve buna ek olarak kadına yönelik şiddetin ciddiye alınmaması, yapısal sıkıntılar ve görev ihmalleri nedeniyle şiddet mağdurunun korunması yönünde etkin ve yeterli önlemlerin alınmadığı, gizlilik tedbirinde gecikilmesi nedeniyle ciddi sağlık sorunları yaşayan kadının bir hastaneye başvuramadığı ve boşanma davasının sürüncemede kaldığı görülmüştür.

Mor Çatı sığınağında kalan bir kadının kocası aleyhine aile mahkemesi tarafından kadına ve çocuğa yaklaşmama yönünde tedbir kararı verilmiş olmasına rağmen, boşanma davasının görüldüğü diğer mahkeme ise, kocanın müşterek çocukla anne refakatinde kişisel görüşme kurmasına karar vermiştir. Kadının şiddete maruz kalma, çocuğunun alıkonulması endişeleri ve pandemi sürecinden dolayı duyduğu çekincelere rağmen karara yapılan tüm itirazlar reddedilmiştir. Ayrıca kişisel görüşmenin sosyal hizmet merkezinde Bakanlık görevlisi gözetiminde yapılması talebi de reddedilmiştir. Kişisel ilişki, kafeterya, alışveriş merkezi gibi kamusal alanlarda kurularak, kadına uygulanan psikolojik şiddetin devamlılığını sağlayan bir duruma dönüşmüştür. Bu durum hem kadını hem de çocuğu her açıdan olumsuz etkilemiştir. Sonuç olarak; sığınakta kalan kadın ve çocuk lehine 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararı ile çelişik şekilde anne refakatinde baba ile kişisel ilişki kurulmuş, kadından yana olmayan, şiddeti önemsizleştiren ve "aile birliğini" önemseyen söz konusu yaklaşım nedeniyle adeta bir kördüğüm meydana gelmiştir. Süreç içerisinde kadın ile çocuğun güvenliğini sağlamaya dönük hiçbir alternatif çözüm üretilmediği görülmüştür.

Bazen kadınlar Mor Çatı'ya başvurduklarında boşanma davalarında şiddet uygulayanın hukuki açıdan daha güçlü olduğunu, bir ya da birden fazla avukatı olduğunu söyleyerek endişelerini dile getirmektedirler. Adalete erişimde ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesi, kadınların hak kaybı yaşamamaları ve kendilerini daha güvende hissetmeleri için, yeterli maddi kaynakları olmayan kadınların Adli Yardım'dan avukat desteği almalarının önemi kadınlar tarafından da açıkça ortaya konulmaktadır.

Kadınların Mağduru Oldukları Suçlarda Atamalar

İlk bölümde de belirtildiği gibi, CMK madde 234/1 a-3'e göre cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların mağdur, şikâyet ve katılanları, vekilleri bulunmadığı takdirde kendilerine baro tarafından avukat görevlendirilmesini isteme hakkına sahiptir. Uygulamada, bu kapsamda olmayan suçlara maruz kalan kadınlar için baroların CMK servisi tarafından avukat ataması çoğunlukla yapılmamaktadır. Kadınlar bu konuda açık biçimde destekten yoksun bırakılmaktadırlar. Ancak bunun istisnasını teşkil eden barolar da var. Örneğin İstanbul Barosu adli yardım bürosu, bu tür durumlarda kadınlar için avukat atamaktadır. Hatta devam eden bir boşanma davası varsa, avukatın da kabul etmesi halinde, boşanma davasına atanan aynı avukat ceza davasına da atanmaktadır.

Bunun yanı sıra ısrarlı takibin müstakil bir suç olarak düzenlenmemesi⁷ ve barolar tarafından CMK'dan bu konuya dair avukat desteği sağlanmaması da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Israrlı takip, bir eylemler zinciri olduğu için ne zaman sonlanacağına dair bilinmezlik kadınları huzursuz kılmaktadır. Kadınlar ne ile ve ne zaman karşılaşacaklarını bilemedikleri için sürekli tedbir almak zorunda kalmakta ve bu da gündelik yaşamlarını etkilemektedir. Israrlı takip uygulayan erkekler, takip etmek, kadının yoluna çıkmak, korkutmak, sürekli telefonla aramak, sürekli mesaj ya da e-posta göndererek rahatsızlık vermek, sosyal medya hesaplarını denetlemek, kadın adına sosyal medya hesapları açmak, özel bilgilerini ifşa etmek, kadının arkadaşlarına, patronuna, ailesine mesaj ya da e-posta göndermek, kadının evine ya da işyerine gizlice girmek, huzursuz etmek, "rahat bırak" uyarılarına aldırmadan ısrarla peşinden gitmek, sürekli hediye ya da çiçek almak veya göndermek gibi ısrarlı takip yöntemlerini kullanırlar. Bu süreçler kadınların aile ve arkadaşlık ilişkilerini bozmakta, çalışma hayatlarını sekteye uğratmakta, kısacası kadınları şiddet içinde yaşamaya mahkûm etmektedir. Israrlı takipte şiddet uygulayanın tahmin edilemeyen davranışları kadınları psikolojik olarak çok yıpratır ve güçsüzleştirir; yılgınlığa neden olur ve çaresiz hissettirir. Şikâyette bulunma ve devamındaki sürecin sağlıklı ve düzenli şekilde takip edilebilmesi için kadınlar avukat desteğine ihtiyaç duyarlar.

Mor Çatı'ya başvuran ve ısrarlı takibe maruz kalan kadınlar, şikâyette bulunmak istediklerinde eksik ve yanlış bilgilerle caydırılmaya çalışıldıklarını paylaştılar.

Yaşadıkları şiddet önemsizleştirildi; "Seninle mi uğraşacağız", "Bu adam saplantılı, başkasına saplanana kadar böyle şeyler yapmaya devam edecek" gibi sözlerle kadınların şikâyetleri alınmayarak kolluk görevlileri tarafından görev ihmalı yapıldı. Yeterli maddi kaynağı olmayan kadınlar bu gibi kötü uygulamalarla mücadele ederken baronun atayacağı ücretsiz avukatın desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

7 Mart 2021'de açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı ile ısrarlı takibin ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin hedeflendiği duyuruldu.

Yaşadığı ısrarlı takip sebebiyle adliyeye suç duyurusunda bulunan bir kadına avukat ataması yapılmaması üzerine Mor Çatı'da sosyal çalışma yürüten gönüllü, ilgili baro ile bir görüşme sağladı. Ancak görüşme yapılan avukat kestirme ve ilgisiz bir yaklaşımla şiddet yaşayan kadının, kadın komisyonuna dilekçe yazdığı takdirde talebinin *"belki kabul edilebileceğini"* ifade etmekle yetindi.

Baroların Adli Yardım Büroları Tarafından Kadınlara Yönelik Yaklaşımlar

Mor Çatı'nın yönlendirmesi ile ya da farklı yollarla haberdar olarak baronun adli yardım bürolarına başvuran kadınları çoğunlukla adli yardım büro personeli karşılar. Barolarda uygulamalar farklılık gösterse de, genellikle büro personeli başvuran kadınları dinleyip ihtiyaçlarını anladıktan sonra başvuru için istenen belgeler hakkında onlara bilgi verir ve kadınlardan gelen belgelerle başvuru dosyalarını sorumlu avukatın ve daha sonra da adli yardım komisyonunun değerlendirmesi için hazırlar. Bazı barolarda kaynak eksikliği nedeniyle kadınlara haklarına dair ilk bilgilendirmeyi ve ön değerlendirmeyi de sorumlu avukat yerine büro personelleri yapar. Bazı barolarda ise büro personelleri kadınlardan gelen başvuru belgelerini toplandıktan sonra stajyer avukatlar ilk değerlendirme amacıyla kadınlarla görüşme gerçekleştirirler. Kadınların başvuruları ön değerlendirme aşamasını geçtikten sonra sorumlu avukat tarafından da incelenerek adli yardım komisyonu tarafından değerlendirilir ve avukat ataması yapılıp yapılmayacağına karar verilir.

Bu başvuruyu prosedürü esnasında kadınların kötü uygulamalarla karşılaştıkları gözlemlendi. Bu deneyimlere bakıldığında çoğunlukla patriyarkal yaklaşımın yargılayıcı ve kadından yana olmayan sonuçları görüldü. Öne çıkan ortaklaşmalar şöyle oldu: Adli yardım bürolarında yetkili kişilerin ve adli yardım bürosu tarafından atanan avukatın kadınları etkili bir şekilde dinlememesi ve eksik/yanlış bilgilendirme yapması; baro tarafından çok geç tarihlere randevu verilmesi; ekonomik duruma ilişkin çok fazla belge talep edilerek prosedürün zorlaştırılması, kadınların az da olsa bir geliri ya da taşınmazı var ise daha başvuru yapmadan başvurunun reddedileceği yönünde caydırıcı söylemde bulunulması, 6284 sayılı Kanun kapsamında atama yapılmaması ve son olarak da CMK madde 234/1-a-3 dışında kalan suçlar için bu suçların mağduru olan kadınlara ne soruşturma ne de kovuşturma evresinde avukat atanması.

Etkin Dinleme Yapılmaması ve Caydırıcı Yaklaşımlar

Baroların adli yardım bürolarında nöbetçi avukat uygulaması yoksa başvuruyu alan büro personeli tarafından etkin dinleme yapılmadığı gibi yanlış bilgilendirmede bulunulabildiği görüldü. Adli yardım ofisinde çalışan güvenlik görevlisinden telefona yanıt veren adli yardım büro personeline ve sorumlu avukatlara kadar kadınların yanlış yönlendirilebildiği ve caydırıcı yaklaşımlarda bulunulduğu deneyimlendi. Şiddete maruz kalan ve destek almak için adli yardım bürosuna başvuran kadınlar ile ilk karşılaşmayı yürüten ve ilk görüşmeyi yapan bu kişiler, hem yürürlükteki mevzuat ve uygulamalar, hem de şiddete maruz kalan kadınlara yaklaşım konusunda yeterince desteklenmedikleri için kadınlarda ikincil travmaya neden olabilecek deneyimler yaşandı. Kadınların mahremiyetlerine özen göstermeden travmatik

deneyimlerini kalabalık ya da uygunsuz ortamlarda anlatmaları beklendi. Kadınlar kimi zaman çekindikleri için bu tür ortamlarda yaşadıkları deneyimleri anlatmaktan imtina ettiler. Bunun yanı sıra kimi zaman kadınlara karşı yargılayıcı yaklaşımda bulunuldu. “Neden polise gitmedin”, “Neden daha önce ayrıldın”, “Neden bu kadar fazla çocuk yaptın” gibi yargılayıcı sorular yöneltildiği görüldü. Kadınların durumları detaylı bir şekilde dinlenmeden, kestirme, kimi zaman da yanlış bilgiler verildiği ve kadınların özgül durumlarını gözetmeyen tekdüze başvuru prosedürü uygulandığı deneyimlendi.

Başvuruların Değerlendirilmesinde “Hukuki Yarar” Kriterinin Uygulanması

Etkin dinlemedeki eksiklerin yanı sıra kadınların başvurularının değerlendirilmesinde de kadından yana yaklaşım eksikliği göze çarptı. “Hukuki yarar” kriteri gerekçe gösterilerek, kanıt olmayan bir boşanma davasının kaybedileceği düşüncesiyle kadınlardan yaşanan şiddeti “kanıtlaması” beklendi; kadınların ne ölçüde “gerçekten şiddet mağduru” oldukları sorgulandı.

Ekonomik Durum Kriterinin Yarattığı Zorluklar

Daha önce barolara başvurmuş olan ve Mor Çatı’yı hukuki destek için arayan kadınlar özellikle ekonomik durumlarını “kanıtlayabilmeleri” için onlardan istenen belgeler nedeniyle yılgınlığa kapıldıklarını ifade ettiler. Kadınlar kendilerine baro tarafından fakirlik belgesi olmazsa avukat ataması yapılmayacağını söylediğini ilettiler.

Örneğin geliri olan fakat çok fazla kredi borcu altında olan bir kadın fakirlik belgesi olmadığı gerekçesiyle güvenlik görevlisi tarafından adli yardım ofisine alınmadı. Mor Çatı’yı arayan başka bir kadın, bulunduğu ildeki baroya başvurduğunda ya 6284 sayılı Kanun kapsamında ya da boşanma davası açabilmek için destek alabileceği, birini alırsa diğerini alamayacağı söylenerek geri çevrildi.

Bunun yanı sıra raporun ilk bölümünde de belirtildiği üzere, bazı barolar tarafından kadınlardan, toplayamayacakları kadar çok sayıda belgeyi getirmeleri (12 ayrı bankadan hesabı olmadığına dair yazı alınması v.b.) istenmektedir. Kimi zaman küçük yerlerde kadınların güvenlik riski olan durumlarda ya da çocuğu olan kadınların kreş desteği gibi desteklere erişiminin bulunmadığı hâllerde, bu tür prosedürler kadınları yılgınlığa uğratmakta ve haklarından vazgeçmelerine neden olmaktadır. Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacıların baro ile iletişime geçmesi sonucunda kadınlara bu belgeleri sunmadan da avukat ataması yapılabilir. Ancak bu durum Mor Çatı’ya ulaşmayan kadınların adli yardıma erişimlerinin kısıtlandığını göstermektedir.

Mor Çatı’ya başvuran bir kadının bir arsada hissesi olduğu için avukat talebi reddedildi. Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacı devreye girerek baro yetkilileri ile görüştü. Kadın, durumunu anlatan bir dilekçe yazması konusunda yönlendirildi; adli yardım temsilcisiyle görüşmesi sağlandı ve ancak bu şekilde sorun çözüldü.

İki farklı ilden Mor Çatı'yı arayan iki kadın başvurdukları barolar tarafından kendilerinden yoksul olduklarını ispatlamaları için çok sayıda belge istendiğini iletiler. Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacı devreye girdi ve baroların adli yardımdan sorumlu avukatlarının ilgili ve olumlu yaklaşımları sonucunda sorun çözüldü.

Randevu Tarihlerinin Gecikmesi

Baroların görüşme randevularını çok geç tarihlere vermesi başka bir kötü uygulama olarak ortaya çıkmaktadır. Hem 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklara erişim konusunda hem de boşanma gibi aile hukukunu ilgilendiren davalarda yapılan atamalarda geç tarihlere randevu verildiği görülmektedir. Bu durum özgül koşulları doğrultusunda kadınları farklı şekillerde etkiliyor.

Örneğin, yakın zamanda gerçekleşecek bir boşanma davası için avukat talebi ile baroyu arayan bir kadına, özel durumunu belirtmesine rağmen duruşma tarihinden daha geç bir tarihe randevu verildi. Daha erken tarih istediğinde ise "geç kalmışsın" şeklinde cevap verildi. Başka bir kadın, ailesinin ve kocasının baskısından ancak boşanarak kurtulabileceğini düşündüğünü fakat baronun 2 ay sonraya gün verdiğini iletti. Diğer bir kadın ise, çocuğunun kaçırılma ihtimali olduğunu, o nedenle hızlı bir şekilde avukat desteğine ulaşması gerektiğini belirtmesine rağmen, kendisine ancak 2 ay sonrası için gün verildiğini belirtti.

Özellikle salgın döneminde bu gibi kötü uygulamalarla daha sık karşılaşıldı. Bu gibi durumlarda Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacılar sürece dâhil olarak randevu tarihinin öne çekilmesi için çaba sarf ettiler.

Yargılama Giderleri Konusunda Bilgilendirme Eksikliği

Adli yardımdan ücretsiz olarak avukat atansa da harç, gider avansı gibi yargılama giderlerinin kadın tarafından karşılanması gerekmektedir ve eğer kadın yargılama giderlerini karşılayamayacak durumda ise barodan atanan avukatın mahkmeden adli yardım (adli müzaheret) talebinde bulunması gerekir. Bazı durumlarda Baronun yeterli ödeneği varsa yargılama giderleri de baro tarafından karşılanabilmektedir.⁸

Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen deneyimlere göre, adli yardım bürosu tarafından başvuru kadınlara, harç, gider avansı gibi yargılama giderlerini kendilerinin karşılayacağı yalın ve anlaşılır bir şekilde anlatılmalıdır. Aksi halde kadınlar, barodan atanan avukat tarafından yargılama giderleri talep edildiğinde, kendilerinden haksız olarak ücret talep edildiği düşüncesine kapılmakta ve avukatlarına karşı güvensizlik hissetmektedirler.

8 TBB Adli Yardım Yönetmeliği'nin 6. maddesine göre, vekalet masrafı adli yardım fonundan ödenebilir. Ayrıca yargılama giderlerinin karşılanamayacağını açıkça anlaşılması ve adli yardım talebinde bulunanın haklılığı açısından kesin veya kuvvetli bir kanı oluşması hâlinde yargılama giderleri adli yardım fonundan ödenebilir.

Adli Yardımdan Atanan Avukatların Kadından Yana Olmayan Yaklaşımları

Adli yardımdan atanan avukatlar tarafından kimi zaman kadından yana olmayan yaklaşımlarda bulunulduğu görülmektedir. Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgiler, ilk görüşmelerin adliyede yapıldığı, ofis ortamında yeterince vakit ayrılarak verimli bir görüşme, etkin dinleme yapılmadan dilekçe hazırlandığı, süreç içerisinde kadınların bilgi ve deneyiminin dikkate alınmadığı, dilekçelerin mahkemeye verilmeden önce kadınlara gönderilmemesi nedeniyle çeşitli sorunların yaşandığı, telefonlara cevap verilmediği, diğer davalar kadar özen gösterilip vakit ayrılmadığı, davanın gidişatına ve gelişmelere ilişkin aktarımda eksiklik bulunduğu, avukatların kimi zaman kendi çözümlerini dayatan yaklaşımlarda bulunabildikleri şeklindedir. Başvurucuların hukuki bilgilerinin yetersiz olması sebebiyle yargıdaki yapısal sıkıntıları avukatlarına mal edebildikleri, davalardan gerçekçi beklentilerinin olmayabildiği, yaşadıkları travmalar nedeniyle avukatlarıyla sağlıklı iletişim kurmakta zorlanabildikleri görüldü. Davaların yıllarca sürmesiyle birlikte mevcut iletişim sorunlarının arttığı, avukat müvekkil ilişkisinin her iki tarafın da memnuniyet duymadığı bir hâle bürünebildiği deneyimlendi.

8 çocuklu bir kadın başvuru, barodan atanan avukatıyla yoğun iletişim sorunu yaşadığını aktardı. Kadın, sadece "kurtulmak istediğini, maddi bir talebinin olmadığını" ifade etmesine rağmen avukatının, kendisinden habersiz şekilde tedbir nafakasını icraya koyması nedeniyle bir kez daha eşinden şiddet gördüğünü söyledi.

Avukatların mesleki tecrübelerinin süreci ilerletmek için yeterli olmaması, hazırlanan dilekçelerin vekil edenlere gönderilmemesi, zamanında bilgi verilmemesi, kadından yana bakışa sahip olmamaları gibi nedenlerle, özellikle riskli durumda güvenlik açıkları oluştuğu görüldü.

Mor Çatı sığınağında kalan bir kadın için yoksulluğunu kanıtlamak amacıyla baroya verilmek üzere hazırlanan antetli bir doküman, adli yardımdan atanan avukat tarafından kadına haber verilmeden dava dosyasına eklendiği için kadının hangi sığınakta kaldığının ortaya çıkma riski oluştu. Bir başka dosyada, kadının hangi sığınakta kaldığı dilekçeye açıkça yazıldı.

Yine Mor Çatı sığınağında kalan bir kadına atanan avukat, 6284 sayılı Kanun kapsamında gizlilik talebiyle mahkemeye başvurması gerekirken uzun süre başvuruda bulunmadı. Ardından avukat tarafından gizlilik kararı alındığı beyan edildi. Kadın gizlilik kararına güvenerek adresini ortaya çıkarabilecek işlemler yaptı ve aylar sonra aslında gizlilik kararı olmadığını öğrendi. İlgili baroya bununla ilgili şikâyetle bulunmak zorunda kaldı. Sonuç olarak avukat tarafından, gizlilik kararının varlığı konusunda yanıltıcı bilgi verilerek aylar boyunca kadının güvenliği tehlikeye atıldı. Şikâyetten kısa bir süre önce aynı avukat tarafından gizlilik kararı için başvuru yapıldı ve aile mahkemesi tarafından 1 ay süreyle gizlilik tedbirine hükmedildi.

Adli Yardımdan Atanan Avukatların Mevzuat ve Güncel Uygulamalara Dair Eksiklikleri

Adli yardımdan atanan avukatların kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin yasa ve güncel uygulamalara hâkim olmaması da ayrıca bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Mor Çatı'ya başvuran kadınların 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına erişim için adli yardım avukatları tarafından yazılan dilekçelerde bu eksiklik göze çarptı. Avukatların kadının yararlanabileceği yasal hakların bütününe bilmedikleri için, kadının ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaya yetecek taleplerde bulunmadıkları durumlarla karşılaştı.

Örneğin, Mor Çatı sığınağında kalan ve yüksek can güvenliği riski olan bir kadının gizlilik kararına ihtiyacı olmasına rağmen adli yardımdan atanan avukatı gizlilik tedbirine dair bilgi sahibi değildi.

Genel olarak, 6284 sayılı Kanun kapsamında geçici velayet tedbiri talep edilebileceği hususunun bilinmediği görülmektedir. Oysa hızlı bir şekilde geçici velayet hakkı kazanıldığında çocuk kaçırma vakıaları önlenebilir. Bu gibi durumlarda avukatlarla 6284 sayılı Kanun'u anlatan Mor Çatı broşürleri paylaşıldı. Kimi zaman da kadınların dilekçeleri Mor Çatı gönüllüsü sosyal çalışmacılar tarafından yazıldı. Ancak avukatların mesleki bilgi ve deneyimlerindeki eksiklik nedeniyle yanlış çıkan kararlar kadınların hem hak kaybı hem de yılgınlık yaşamasına neden oldu.

Mor Çatı'ya başvuran ve adli yardımdan atanmış avukatı olan bir kadının avukatı yeterli desteği sağlamadığı için Mor Çatı gönüllüsü bir avukat kendisini arayarak kadının İstanbul Sözleşmesi'nden doğan haklarını hatırlatmak durumunda kaldı. Buna karşılık avukat Sözleşme'nin yürürlükten kalktığı yönünde -o tarihte yürürlükte olduğu hâlde- yanlış bir beyanda bulundu.

Benzeri birçok durumda Mor Çatı gönüllüleri destek verdikleri kadınlarla birlikte avukatlarla da bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmaktadırlar. Avukatın bu paylaşıma açık ve istekli olması hâlinde çok olumlu işbirliklerinin geliştiği, dirençli ve savunmacı olması hâlinde ise kadınların nitelikli bir avukatlık desteğinden yararlanamadıkları gözlemlenmektedir.

İyi Uygulama Örnekleri

Baronun kadından yana bakış açısına sahip olduğu, kadına yönelik şiddetle mücadelede aktif olduğu, atanan avukatların ilgili olduğu, etkin dinleme yaptığı, kadınların bilgi ve deneyimini öncelendiği iyi uygulamaların, kadınların adalete erişimlerine oldukça etkili katkıları olmaktadır. Hızlı şekilde atanan ve kadınların ihtiyaçlarını gözetken bir yaklaşımla dava sürecini profesyonelce yürüten adli yardım avukatları ile karşılaşılmaktadır.

Mor Çatı sığınağında kalan, yıllar önce boşanmış, çocuklarının velayeti babalarında olan bir kadın çocuklarını görme hakkı olmasına rağmen bunu gerçekleştiremiyordu. Adli yardım avukatının desteğiyle icra eşliğinde çocuklarını görmesi sağlandı. Velayetin değiştirilmesi davası etkili bir şekilde takip edildi. Bir diğer adli yardım avukatı, sıklıkla atlanan bir konu olmasına rağmen 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir nafakası talep etti ve sığınağımızda kalan bir kadın için başvuru yaparak bu hakkın elde edilmesini sağladı.

Mor Çatı sığınağında kalan, Ankara ve İstanbul'da devam eden iki ayrı davası bulunan bir kadın için İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu hızlıca avukat atarken, bir yandan da Ankara Barosu ile yazışarak oradaki dava için de avukat atanması konusunda başvurucu kadına yardımcı oldu.

Bölüm 3

Adli Yardım Bürolarının Yapısal Sorunları

Adli yardım bürolarında çalışan, adli yardımdan dava alan ve kadın hakları merkezlerinde avukatlık yapan, çoğu kadın olan avukatlar ve büro personelleri ile yapılan odak grup toplantıları, atölye çalışmaları ve diğer görüşmelerde kurumsallaşmanın olmayışı, ödenek kısıtlılığı, süpervizyon eksikliği gibi genel ve yerleşmiş sorunlar sık sık dile getirildi. Büro personeli, sorumlu avukat ya da komisyon üyesi olarak görev yapan kadın avukat sayısının çokluğu, adli yardım büroları tarafından verilmesi gereken bazı desteklerin kadın hakları merkezi gönüllüsü kadın avukatlara devredilmiş olması, adli yardım bürosu tarafından kadınlara verilen destekleri izleyen ve değerlendirirken kadın avukat ve büro personellerine yüklenen görünmeyen emeği de dikkate almak gerektiğini gösteriyor. Elde edilen bilgilere göre, barolar, birbirlerinden habersiz şekilde, el yordamıyla ve gönüllü emek veren avukatların sürdürdükleri mücadeleler ile şiddete maruz kalan kadınlara yönelik olarak adli yardım çalışmalarını yürütmeye çalışıyorlar.

Raporun bu bölümünde adli yardım bürosunda çalışan, adli yardımdan dava alan ve kadın hakları merkezlerinde avukatlık yapan avukatlar ve büro personelleri ile yapılan odak grup toplantıları ve görüşmelerde ve Mor Çatı için yürütülen araştırmada elde edilen bilgilere dayanarak adli yardımın genel yapısal sorunları ele alınmaktadır.

Kurumsallaşma Eksikliği

Baroların adli yardım birimleri tarafından verilen hukuki destekler konusunda sınırları önceden belirlenmiş sistemli bir çalışma yürütülmemektedir; kurumsallaşmış bir yapıya genellikle rastlanmamaktadır. Aile hukukunu ilgilendiren davalarda kadınlara verilen desteklere dair yerleşmiş uygulamalar olsa da 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklar ve kadınların mağduru oldukları suçlar bakımından kadınlara verilen destekler konusunda kurumsallaşma yoktur. Aile hukukunu ilgilendiren davalar için de bu alanda verilen meslek içi eğitim, süpervizyon desteği, eğitim alan avukatlardan oluşturulan ve yalnızca şiddete maruz kalan başvuru kadınlara atama yapmak için kullanılan bir liste gibi yapısal düzenlemelere yalnızca birkaç baroda rastlanmaktadır. Bunlar yerine, destek vermek isteyen birkaç kadın avukat tarafından yürütülen bireysel mücadeleler ve her durum için yeniden başlatılan ve denenen çeşitli yöntemler görülmektedir. Mor Çatı için yürütülen araştırmada da benzer şekilde kadına yönelik şiddet konusunda duyarlı avukatların kurumsal tutumu değiştirmedeki rolü ortaya çıkmaktadır:

“Kurumların içinde, özellikle baroda kadına yönelik şiddete duyarlı olan avukatların varlığı tüm kurumun tutumunu değiştirebiliyor. Uluslararası ve ulusal mevzuatı hatırlatarak ve bazı durumlarda baro yönetimiyle enformel anlaşmalar yaparak kadınların başvuru sürecinden başlayarak tüm adli süreçte yanlarında kadına yönelik şiddete duyarlı ve kadın meselesinde deneyim sahibi avukatların olmasını sağlıyor, hukuksal pratikleri kadınların lehine çevirmek için çaba gösteriyorlar. Gittikçe artan bir biçimde adli süreçte hâkim ve savcılara 6284 sayılı Yasa gibi yasaların varlığını hatırlatmak için avukatların tetikte olması gerekiyor. Bunu da ancak kadın meselesine duyarlı avukatlar yapıyor.”¹

1 Dissensus Araştırma Şirketi, Şiddete Uğrayan Kadınların Adalete Erişimi Kamuoyu Araştırması Raporu, s.23

Görüşmeci avukatın beyanı gösteriyor ki baro yönetimlerinin, adli yardım birimleri üzerinden kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumsallaşmış bir destek mekanizması oluşturulmaması, bu eksikliği doldurmak amacıyla bireysel olarak (çoğu kadın) avukat üzerine yüklenen bu "tetikte" olma hâline neden olmaktadır.

Odak grup toplantılarında kurumsallaşma eksikliğinin sebeplerine ilişkin detaylar sorulduğunda, adli yardım sorumlu avukatları, barolar açısından mekân kısıtlılığı ve personel sayısında yetersizlikler olduğunu, talebi karşılayacak, sürdürülebilir bir mekanizma oluşturulamadığını, ihtiyaç ve taleplerin artması karşısında kurumsal yeni uygulamalar geliştirilemediğini paylaştılar.

Kurumsallaşma eksikliği yalnızca barolar ile de sınırlı olmayan ve kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarına yansıyan bir sorun. Örneğin bir ildeki baro ile ŞÖNİM arasında sabit ve düzenli olarak geliştirilmesi gereken işbirlikleri kurulamazken; onun yerine kişisel ilişkiler üzerinden, geçici ve dönemsel işbirlikleri kurulmaktadır. Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen deneyimler kurumsallaşmaya dair eksikliğin kadınlara verilen desteklerde bir standart oluşmamasına neden olarak, keyfî uygulamalara alan açtığını göstermektedir.

Adli Yardım Bürolarının Etkili Bir Hukuki Destek Olarak Kadınlara Duyurulması

Kadına yönelik şiddetle mücadelede barolar çok önemli birer aktör olmalarına rağmen buna dair düzenli çalışmalar yürütülmediği, yürütülenler de etkili şekilde duyurulmadığı için şiddete maruz kalan kadınlar çoğunlukla hukuki destek için baroya başvurabileceklerini bilmemektedirler. Kadınların kollukta ve aile mahkemelerinde karşılaştıkları kötü uygulamalar düşünüldüğünde bu duyurular ayrıca önem kazanır. Odak grup toplantılarına katılan sorumlu avukatlar İstanbul Barosunda olduğu gibi 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurularda da düzenli olarak destek verilmesi ve bunun mutlaka duyurulması gerektiğini ifade ettiler. Ancak etkili duyuru yapılarak, daha çok kadının kolluk birimleri ya da aile mahkemesine başvurmadan önce doğrudan baroya başvuracağını vurguladılar.

Özellikle pandemi döneminde kadınların bu desteğe dair bilgilerinin eksikliği daha çok ortaya çıktı. Kadınlar adli yardım bürolarının kapalı olduğunu düşündükleri için başvurmadıklarını paylaştılar. Bazı barolar "başvuru yok" diyerek adli yardım bürolarını kapattılar ya da çok kısıtlı çalışır hâle geldiler. Düzenli başvuru kabul eden bir telefon hattı olmadığı için karantina koşullarında bu birimlere ulaşmak neredeyse imkânsızlaştı.

Bu anlamda pandemi özelinde iyi uygulamalar da vardı. Mor Çatı için yürütülen araştırmada görüşülen barolardan biri (Trabzon Barosu) pandemi döneminde oluşan ihtiyaca karşılık verebilmek amacıyla 7/24 çalışan bir telefon destek hattı açtığını söyledi. Ayrıca kadınların destek alabileceği acil durum numaralarının olduğu (polis, ŞÖNİM'in, jandarmanın, Trabzon Barosunun acil yardım destek hattının numaraları gibi) küçük kartlar hazırlatarak Fırıncılar ve Eczacılar Odası aracılığıyla dağıtımını yaptı, etiket hâline getirerek ve afişlerle yaygınlaştırdı.²

---

2 A.g.e. s.11

6284 sayılı Kanun Kapsamında Verilen Desteklerin Düzensizliği

Duyuru eksikliği özellikle kadınların 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına erişimlerinde bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Raporun ikinci bölümünde de değinildiği üzere Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan edinilen bilgiler kadınların kollukta 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklarına ilişkin başvuru yapmak istediklerinde sık sık caydırıcı yaklaşımlarla, eksik ve yanlış bilgi paylaşımı ile karşılaştıklarını; kopyala-yapıştır şekilde ve kısa süreli kararlar verildiğini; kadınların özel ihtiyaçları ve durumlarının gözetilmediğini göstermektedir. Benzer şekilde Mor Çatı için yürütülen araştırmada görüşülen avukatlardan bazıları karakolların "en zayıf halka" olduğunu, kadınların karakola başvurduklarında yalnızlaştırıldığını vurgulamaktadırlar. Emniyet ile baro arasında kurumsal iş birliği ilişkileri kurulması gerektiğini söylemektedirler.³ Bu da barolar tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurularda kadınlara destek verilmesinin önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığını bir kez daha göstermektedir.

Meslek İçi Eğitimin Eksikliği

Adli yardımların yapısının ve işleyişinin anlatıldığı ilk bölümde de altı çizildiği üzere çok az sayıda baroda düzenli atölye ve eğitim çalışmaları düzenlenerek kadına yönelik şiddet alanında dava alacak avukatlara eğitime katılma zorunluluğu getirilmektedir. Oysa görüşülen adli yardım bürosu sorumlu avukatları düzenli atölye/eğitim çalışmalarını önemli bir ihtiyaç olarak dile getirdiler. Eğitimi alanlardan bir liste oluşturmak ve başvuran kadınlara bu listeden atama yapmak, ayrıca buldukları ildeki ŞÖNİM ile sistematik olarak dayanışma kurmak istediklerini söylediler.

Odak grup toplantısına katılan avukatlar sık sık kendi kişisel dönüşüm hikâyelerini odağa alarak meslek içi eğitimin ne kadar önemli olduğunu vurguladılar. Bir avukat bunun önemini şöyle ifade etti:

*"(Meslek içi eğitim) tabii ki gerekli, ekmek gibi su gibi gerekli. Ben kendi serüvenimden bakınca bir eğitimle olacak şey değil bu. Zihniyet dönüşümü gerekli."*⁴

Başka bir avukat ise benzer şekilde şöyle kendini ifade etti:

*"Ben toplumsal cinsiyet eğitimi alınmasını istiyorum esas olarak. Ben katılmıştım ve kendimdeki önyargıları gördüm. Bende bu kadar varsa herkesin mutlaka alması gerekir. Ben toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almıştım KİHEP (Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı) eğitmenleri vermişti. Orada ben büyük farkındalık yaşadım. Hukuk eğitimi almış biriyim ama o kadar ağır cinsiyet etiketlerim olduğunu gördüm ki. Bizim öncelikle yanlış yorumlarımız olabiliyor."*⁵

3 A.g.e. s.9

4 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı "Kadına Yönelik Şiddet Yasalarının Uygulanmasında Adli Yardımın Rolü Hakkında Odak Grup Çalışması"

5 A.g.e.

Bu avukatlara göre hukuk eğitimi de içinde yaşadığımız toplumun patriyarkal yapısından azade değil. Bu nedenle de özellikle şiddete maruz kalan kadınlara destek veren avukatların sadece bu alandaki mevzuatla sınırlı olmayan, şiddete maruz kalan kadınlara yaklaşım, şiddetin nedeni ve biçimleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği konularını da içeren düzenli eğitim/atölye çalışmalarına ihtiyaçları bulunmaktadır.

Süpervizyon Eksikliği

Adli yardımdan dava alan avukatlar ayrıca süpervizyon desteğine ihtiyaç duyduklarını söylüyorlar. Şiddete maruz kalan kadınlar için yeterli sosyal destek mekanizmalarının yokluğu nedeniyle avukatlar, kadınlara yalnızca hukuki destek değil, aslında bir nevi sosyal ve psikolojik destek de veriyorlar. Buna dair odak grup katılımcısı bir avukat şöyle bir paylaşımda bulundu:

“Belki biz bir yerde aslında kadınlara psikolojik destek veriyor gibiyiz. Hukuki destek dışında hiçbir şey yapamamak insanı çok üzüyor. ... bazında kadın konukevinde de sıkıntı var. Çok baskı yapıldığını ve kadınların orada kaldığına dair bilgi sızdığını duydum. Biz burada belediye bazında konukevi açtıramadık yıllardır. Kısıtlı imkânlarımız hep.”

Kadın avukatlar, şiddete maruz kalan kadınlarla birlikte kadından yana olmayan yasaların ve uygulamaların yükünü taşıyor, kimi zaman bunun sıkışmışlıklarını yaşıyorlar.

Kütahya'dan bir avukat şunu paylaştı:

“Kadın bize kafası çok karışık olarak geliyor. Psikolojik destek vermek durumunda kalıyoruz kadına bazen, böyle bir eğitimimiz yokken. Bir kadın gelmişti bana çok ciddi ekonomik şiddet mağduru. Ama şunu biliyorum kadına 400 lira nafaka verilecek. Kadın şunu diyor o zaman ben çekmeye devam edeyim bunu. O kadar çok konuşulacak şey var ki.”

Sıkışmışlıklarını, sınır koymakta yaşadıkları sıkıntıları, bu sistemsel kısıtlamaların altında kadından yana bir yaklaşım sürdürmekte nasıl zorlandıklarını başka bir katılımcı avukat şöyle anlatıyor:

“Biz bireysel olarak çok şey yapmaya çalışıyoruz. Ama sonra baktığımızda tabii sadece biz çabalıyormuşuz gibi oluyor. Tıkandığı yerler oluyor ve bireysel olarak insan kendini kötü hissediyor emek harcıyorum ve kimsenin umurunda değil gibi. Kadınlar için de böyle uğraşyoruz sonra kadın vazgeçiyor. Bir müvekkilimde öyle oldu, çok anlattım ama ilerlemeye başladığınızda feragat edelim diyor, söz verdi diyor çocuklar var diyor. O zaman işte insan bir hayal kırıklığına uğruyor. Aslında onun hayatının kötü olacağını anlıyorsunuz bir araya geldiğinde. 2 sene sonra ben onun boşandığını öğrendim mesela. Kadın hiçbir talepte bulunmamış. Bu üzüyor insanı.”

Kurumsallaşmada TÜBAKKOM'un Rolü ve Barolar Arası Düzenli İletişim Eksikliği

Raporun ilk bölümünde de bahsettiğimiz üzere, odak grup toplantılarında, geçmişte TÜBAKKOM sayesinde baroların kadın hakları merkezleri ve komisyonları arasında ortak çalışmalar yapıldığı, son yıllarda bu tür çalışmaların eksikliğinin hissedildiği ifade edildi. Odak grup toplantısı katılımcıları, baroların adli yardım, kadın hakları merkezleri/komisyonları arasında koordinasyon ve işbirliği sağlanması, dayanışma ağları kurulması, bilgi ve deneyim alışverişi yapılabilecek alanların açılması odak grup toplantılarımızda ve atölye çalışmamızda bir ihtiyaç olarak vurgulandı.

Ödenek Sıkıntısı

Ödenek sıkıntısı sıklıkla tekrarlanan ve birçok sorunun kaynağı olarak işaret edilen bir konu olarak ortaya çıkıyor. Adli yardımdan dava alan avukat sayısının az olmasına, gelen başvurular arasında eleme yapmak durumunda kalmalarına ve diğer birçok başka kötü uygulamaya neden olarak gösteriliyor. Odak grup toplantılarına katılan özellikle görece küçük barolardan avukatlar kişi sayısının azlığından yakındı; adli yardım komisyonlarına çalışma dönemleri başında birçok kişi gönüllü olsa da sonrasında aktif olarak gönüllü emek verenlerin azaldığını ve genellikle birkaç avukat olarak gelen çok sayıda başvuruları değerlendirmek durumunda kaldıklarını söylediler. Raporun ilk bölümüne adli yardım birimlerinin yapısı ve işleyişini incelerken bahsedilen, başvuruların değerlendirilmesinde yoksulluk kriteri ve hukuki yarar kriterlerinin katı olarak uygulanması bu sayısal, fiziksel ve maddi yetersizliklerle açıklandı. Odak grup toplantılarında avukatlar adli yardım desteğinin bu sınırlı kaynaklarla sınırlı sayıda kişiye verilebileceğini vurguladılar; bu nedenle de gelen başvurular arasından mümkün olduğunca eleme yapma zorunluluğu olduğunu söylediler. Bunun yanı sıra adli yardım bürolarında mekânsal düzenlemenin de kadına yönelik şiddetin göz önüne alınarak yapılması gerektiğini (çocuklar için oyun alanı vb. alanlar olması gerektiğini) ancak ödenek azlığı nedeniyle bu taleplerinin gerçekleştirilemediğini iletiler. Bazı barolar ödemeleri 6 ay geciktirmek zorunda kaldıklarını 2 yıldır avukatlara ödeme yapamayan barolar olduğunu söylediler. Bu koşullar nedeniyle *"her isteyene atama mı yapıyorsunuz?"* şeklinde bir yaklaşımla karşılaştıklarını, bu nedenle kadın hakları merkezi olarak gönüllü destek verdiklerini paylaştılar.

Ödenek sıkıntısı nedeniyle kurumsallaşma, çeşitli fon kuruluşları tarafından desteklenen, sürdürülebilir olmayan, kısa süreli projelerle sağlanmaya çalışılıyor. Odak grup toplantılarımıza katılan avukatlar geçmişte yapılan projelerden ve hâlen devam eden Türkiye'de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek (SILA) Projesi ve ŞÖM gibi projelerden bahsettiler. Söz konusu projeler kapsamında meslek içi eğitim, süpervizyon, sabit bir listeden atama yapma, ŞÖNİM'le işbirliği içinde çalışma gibi konular üzerinde çalıştıklarını, projelerin bu açıdan faydalı olduklarını aktardılar. Örneğin bir baroda 2020 yılında biten bir proje ile kadına yönelik şiddet davalarında yapılan adli yardım atamaları için ayrı bir liste oluşturulması sağlanabilmiş. Ancak bu gibi iyi uygulamaların proje bitiminde her zaman sürdürülemediğini, bu nedenle kesin bir dönüşümün sağlanamadığını söylediler.

Odak grup katılımcısı bir avukat şöyle ifade etti:

“Kurumsallaşma gerek. Bunun için de zihniyetin değişmesi gerek, eğitimler verilmesi gerek. Projelerin süresi kısıtlı oluyor, öyle olmaması lazım. Daha kalıcı kurumsallaşmış dönüşüm gerek.”

Adalete Erişimde Diğer Kurumların Rolü ve Sorumluluğu ve Onlarla Koordinasyon

Şiddete maruz kalan kadınlara verilen destekler bir bütün. Raporun başında bahsedilen genel çerçevede de vurgulandığı üzere, kadınlara verilen desteklerin ancak koordineli ve bütüncül olarak sağlanması ile şiddetle mücadele mümkün. Kadınların adalete erişimi özelinde adli yardım birimlerinin verdiği destekler, ilgili bakanlıklar, ŞÖNİM, kolluk birimleri, cumhuriyet savcılığı, aile ve ceza mahkemeleri gibi kurumlarla birlikte bütünün yalnızca bir parçası. Odak grup toplantılarına veya atölye çalışmalarına katılan kadın avukatlar da bu bütüne dair eksiklikleri, yaşadıkları sıkıntıları paylaştılar. ŞÖNİM ve kolluk ile daha yakın şekilde uyumlu ve iş birliği hâlinde çalışmanın önemini vurguladılar. Bir baronun adli yardım sorumlu avukatı kadınların ihtiyaçlarının yalnızca hukuksal destek olmadığının altını çizdi ve kendi kurumunun verebileceği destekler dışında kadınları yönlendirebileceği başka kurumlara da çok ihtiyaç duyduklarını paylaştı:

“Koordinasyon önemli. ŞÖNİM ile koordineli çalışmak önemli. Bireysel ilişki odaklı değil de kurumsallaşma olmalı. Kadınların tek bir yere başvurmaları, bütün desteği oradan almaları gerekli. Böyle yönlendirme yapabileceğim yerler arıyorum.”⁶

Mor Çatı için yürütülen araştırmada görüşülen nüfusça yoğun olan bir kentin barosuna mensup bir avukat benzer bir ihtiyacın kolluk kuvvetleri ile ilgili olarak oluştuğunu ifade etmektedir; özellikle son dönemlerde kollukta artan kötü uygulamaları vurgularken il emniyet müdürlükleri ile ortaklaşa çalışmanın nasıl bir etkisi olduğunu şu şekilde detaylıca aktarmaktadır:

“Yani yeniden böyle vermeme, koruma kararı vermeme alışkanlıkları duyuyoruz bunun için önümüzdeki hafta Emniyet İl Müdürlüğü ile ayrıntılı bir toplantı yapmayı planlıyoruz. Aile içi şiddet bürolarının bütün komiserlerinin bulunduğu ve İl Emniyet Müdürümüzün bulunduğu. Yani, neden biz bir telefonla ulaştığımızda hemen gelinmiyor veya olay yerine intikal etmiyor veya illa bu başvuruçunun avukat mı olması lazım, yani barodan birisi mi olması lazım. Çünkü vatandaş bize diyor ki ‘Ben aradım, böyle böyle korkuyorum, dedim, bana dediler ki işte bir olay olmadan ben oraya bir ekip gönderemem.’ Ve de bunu ben Emniyet Müdürü’ne ilettiğim zaman Emniyet Müdürü diyor ki ‘Hayır, mümkün değil, böyle bir ihbar olduğu zaman ben oraya ekip göndermek zorundayım.’”⁷

6 İstanbul Barosu Beyoğlu Merkez Adli Yardım Şubesi sorumlu avukatı Av. Aylin Moralıoğlu ile yapılan sözlü görüşme, 23 Kasım 2020

7 Dissensus Araştırma Şirketi, Şiddete Uğrayan Kadınların Adalete Erişimi Kamuoyu Araştırması Raporu, s.23

Avukatlar ayrıca yoğun olarak hâkimlerin rolüne ve adil yargılama sisteminin önemine vurgu yapmaktadırlar. Deneyim paylaşım atölyesine katılan avukatlara ihtiyaçları sorulduğunda en çok öne çıkan konu “müvekkillerinin adalete olan inancını destekleyebilmek”, bunun için de “yasaların uygulanacağı bir yargılama sistemi”nin gerekliliği oldu. Yeniden travmayı önlemek amacıyla kararların hemen alınması ve kâğıt üzerinde kalmaması gerektiğini vurguladılar. Kadın avukatlar “hâkimlerin daha duyarlı, empati sahibi ve bilgili olmalarına ve kadınlara tüm alanlarda yardımcı olan bir idari sisteme” ihtiyaç olduğunu vurgulayarak hâkimlerin rolünün altını çizdiler.

Mor Çatı için yürütülen araştırmada bir avukat şöyle bir örnek paylaşmaktadır:

“Örneğin geçen, yani bu hafta yaşadık... Koruma kararı olan bir kadın çocuk teslimi kararı da var aynı zamanda. Baba dedi ki “Tamam, ben çocukları adliyede teslim edeceğim ve gideceğim”. Son anda dedi ki: “Ben çocukları vermiyorum, ben de anneye beraber kişisel ilişki sırasında bulunacağım.” Böyle bir kişisel ilişki hükmü yok mesela. Yani, babayla beraber yapamazsın yani mahkemenin böyle bir kararı yok. Müdahale ettiğine dair başvuru yapıyoruz, ihlal kabul etmiyor mahkeme. Ve adam ağlamış vs. bir şekilde hâkimi ikna etmiş. Hâkim ara kararından döndü, kişisel ilişki kararını değiştirdi. Yani böyle kişinin bir hafta uğraşarak hâkimi etkilediği şeyler yaşayabiliyoruz, çok korkunç oluyor.”⁸

Avukatlar ayrıca valilik ve kaymakamlıklarla da iş birliğine ihtiyaç duymaktadırlar. Yapılan araştırmada görüşülen başka bir avukat da şöyle bir örnek paylaşmaktadır:

“Mesela bizim valilik bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili inanılmaz eğitimler verilmişti bize ve havuzlar oluşturulmuştu. Onların hepsi neredeyse iptal oldu, çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliği çalışılmamaya başlandı. 4 yıl önce. 2015. Her şey o zaman bitti... Artık o toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitiminin ismi değişti. Aile ve bir şey. Aile ilişkileri ve bir şey deyip duruyorlar...”⁹

Sonuçta, görüşülen kişiler daha genel olarak birçok kurum arasındaki iş birliği ve ortak çalışmanın kurumlar değil kişiler üzerinden yürüdüğünü ve kişilerin görev yerleri sık sık değiştirildiği ve yalnızca onların inisiyatifinde olduğu için sistemli bir destek mekanizması kurulamadığını, mevcut siyasi iktidarın toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına olan itirazının yerleşik tüm destekleyici politikalara olumsuz etkisini vurgulamaktadırlar. Mor Çatı için yürütülen araştırmada yerel bir baroda çalışma yürüten avukatlar deneyimlerini şöyle paylaşmışlardır:

“Özellikle biz bunu kurumlardan çok isimler üzerinde yapıyoruz. Falanca kurumda çalışan beş kişiden birisi artık bizim yükümüzü çeken kişi olmuş, nazımızı çeken kişi olmuş. Doktorlar arasında bir tane hekimimiz var, ona güveniyoruz, ona inanıyoruz. Kişisel baskılarımızla, dostluklarımızla falan onun üstüne giderek bütün bu bizim yükümüzü onlar çekiyorlar. Bir tek bu noktada sadece güvendiğimiz isimlerle çalışmayı istiyoruz.”¹⁰

8 A.g.e. s.13

9 A.g.e. s.12

10 A.g.e. s.9

Yürütülen araştırmada bir iyi örnek olarak 2013 yılında Mardin Barosunun da içinde bulunduğu bir proje öne çıkmaktadır. O dönem bu proje kapsamında Mardin Valiliği, İlçe Kaymakamları, İlçe Emniyet Müdürleri ve İl Emniyet Müdürü, İlçe Hastane Başhekimleri ve Mardin Devlet Hastanesi Başhekimini'nin içinde bulunduğu bir koordinasyon kurulu oluşturulduğunu ve bunun olumlu etkisini şu şekilde ifade etmektedirler:

*"O zaman bize gelen başvuruları çok hızlı bir şekilde sonuçlandırabiliyorduk çünkü koordinasyonda görev alan tüm kurum amirleri en üst tepede olanlardı. Yani kaymakamlar, emniyet müdürleri, jandarma komutanları ve hastane başhekimleri. Direkt iletişime geçebiliyorduk. Tabii, bu süreç içerisinde, tayinler çıktı, görevlendirmeler değiştirildi. Bir sürü şey oldu. Biraz sekteye uğradı o çalışma. Ama tabii o çalışmanın çok büyük etkisi oldu, yani, tüm kurumlar, bizim yaptığımız çalışmayı ve kadınları nasıl desteklediğimizi öğrendi. Evet, biraz sekteye uğradı ama hâlâbütün kurumlarla iş birliği içindeyiz. Valilikle, Aile Çalışma Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile iş birliği içindeyiz, Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Nüfus Müdürlükleri, Mardin Barosu."*¹¹

---

11 A.g.e. s.17

Bölüm 4

Bir İyi Örnek Olarak İstanbul Barosu

Bazı barolar, kurumsal ve bütünlüklü adli yardım uygulamasıyla öne çıkmaktadır. İstanbul Barosu da bunlardan biridir. Mor Çatı'ya başvuran İstanbul'da yaşayan kadınların hukuki destek ihtiyaçları için sosyal çalışma yürüten Mor Çatı gönüllüleri sık sık İstanbul Barosu Adli Yardım Birimine yönlendirmeler yapmaktadırlar. Böylece yürütülen çalışmayı da yakından izleme fırsatı bulurlar. Bu bölüm bu izlemelerden edinilen deneyimlerin yanı sıra İstanbul Barosu Beyoğlu Merkez Şubesi Adli Yardım Bürosu sorumlu avukatı Aylin Moraloğlu ile yapılan görüşmeden faydalanılarak yazılmıştır.

İstanbul Barosu Adli Yardım Servisinin Merkez (Beyoğlu) Bürosu ve Bakırköy, Gaziosmanpaşa, Kartal, Büyükçekmece, Ümraniye ve Çağlayan Adliyesi Kadın Hakları Merkezi Şiddet Önleme Bürosu olmak üzere altı şubesi bulunur. Bu birimlerde nöbetçi avukatlar başvuru alırlar, kadınlara hukuki bilgilendirmede bulunurlar. Nöbetçi avukat atama hakkındaki görüşlerini belirtirler ve sorumlu avukat tarafından atama yapılacak kişiler belirlenir.

İstanbul Barosunda diğer birçok barodan farklı olarak 6284 sayılı Kanun kapsamındaki haklara erişebilmek için kadınların yaptıkları başvurularda hızlı bir şekilde doğrudan atama yapılmaktadır. Yalnızca şiddete maruz kalan değil maruz kalma tehdidi altında olan kadınlara da doğrudan avukat ataması yapılır. Bu başvurularda kadınlardan ekonomik durumlarına ilişkin belge talep edilmez. Ayrıca rutin uygulamadan farklı olarak (atama yapıldıktan sonra 10 gün içerisinde görevlendirme yazısı başvuran tarafından alınarak avukata iletiliyor) atanan avukata başvuru kadının telefon numarası iletilir ve atanan avukat kadına ulaşarak destek sağlanır. Pandemi döneminde, kadınların 6284 sayılı Kanun'dan yararlanma talepleri mail ve faks yoluyla da alınarak avukat görevlendirmesi yapıldı.

İstanbul Barosunda ayrıca adli yardım faaliyeti tanımı içerisine yalnızca davada temsiliyet değil, kadınların hakları konusunda bilgilendirilmesini de içeren hukuki danışmanlık hizmeti de dâhil edilmektedir. Kadınların hemen harekete geçmeyecek dahi olsalar haklarını ve başvurabilecekleri mekanizmaları bilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla özellikle karmaşık ve detaylı bir hukuki danışmanlık desteğine ihtiyaç olan durumlarda kadınlara hukuki danışmanlık yapılması için adli yardım bürosu tarafından bir avukat atanabileceği de belirtilmektedir.

Bunların yanı sıra, şiddete maruz kalan kadınların İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosuna yaptıkları başvurularda yoksulluk kriteri dar ve katı biçimde yorumlanmamaktadır. Kadınların ekonomik koşulları her başvuruda başvuran kadının özgül koşullarına göre değerlendirilir. Örneğin üzerine ev olan ancak çalışmayan ve çocuklarına bakmak zorunda olan bir kadının başvurusu, üzerine kayıtlı bir mülk olsa da kabul edilebiliyor ve avukat ataması yapılabilir. Ayrıca hukuki yarar kriteri, şiddet beyanında bulunan kadınlar için geniş yorumlanırken, başvurularda genel olarak "talebin açıkça dayanaktan yoksun olmaması" yeterli görülmektedir.

6284 sayılı Kanun'dan yararlanmak için başvuran kadınlara, etkin ve hızlı müdahale gerektiği için hızlıca avukat atanırken, kadınlardan ekonomik durumlarını gösteren belgeler istenmemektedir. Diğer başvurularda ise nüfus cüzdanı, ikametgâh ve fakirlik kâğıdı yeterli olmaktadır. Böylece prosedürün daha fazla kişinin yararlanabileceği şekilde basit olmasına özen gösterilmektedir.

Diğer pek çok barodan farklı olarak İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu, cinsel saldırı ve alt sınırı 5 yılın üstünde hapis cezası gerektiren suçların dışında kaldığı için CMK tarafından atama yapılmayan suç mağduru kadınlara, olanaklar dahilinde adli yardımdan avukat atamaktadır. Örneğin, boşanma davası için avukat atanmış bir kadının şikayeti üzerine, koca hakkında eşe karşı yaralama suçu nedeniyle ceza davası açılmış olması ihtimalinde, Adli Yardım Bürosu, kadını temsil etmesi için ceza davası için de atama yapmaktadır. Böylece kadın, ceza davasında da yalnız bırakılmamaktadır. Barolar arasında yeknesak bir uygulamanın olabilmesi için bu konunun Adli Yardım Yönetmeliği'nde açıkça düzenlenmesi gerekmektedir.

Son olarak da İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosundan kadına yönelik şiddet ve aile hukukunu ilgilendiren davalarda, adli yardımdan dava alan avukatların tümüne değil, bu alanda Kadın Hakları Merkezi tarafından düzenlenen 2 günlük meslek içi eğitime (kadına yönelik şiddet konusunda ulusal ve uluslararası mevzuat, toplumsal cinsiyet eşitliği, şiddete maruz kalan kadınlara yaklaşım, görüşme teknikleri gibi konulara odaklanan eğitim) katılmış olan avukatlardan oluşturulan bir liste üzerinden atama yapılmaktadır. Bu şekilde kadınlara destek veren avukatlar da desteklenmiş olur ve şiddete maruz kalan kadınlara yeniden travma yaratabilecek durumların önüne geçilmeye çalışılır. Benzer şekilde çocuklara, LGBTİ+'lara ve mültecilere başvurularda da bu alanlarda eğitim almış kişilerden oluşturulan listelerden atama yapılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Şiddetle mücadele ancak kurumların bütüncül bir yaklaşımla ve koordineli olarak çalışması ile mümkün. Bunu öngören yasaların uygulanmaması ya da eksik uygulanması nedeniyle kadınlar şiddetten uzaklaşabilmeleri ya da şiddet uygulayıcıları uzaklaştırabilmeleri için elde edilmiş olan haklara ve destek mekanizmalarına erişememektedirler. Bu rapor, devletin kadınları korumak ve şiddeti önlemekle yükümlü kurumlarında karşılaşılan kötü uygulamaları merkezine alır. Bu eksik/yanlış/kötü uygulamalar karşısında kadınların haklarına eşit ve özgür biçimde erişebilmeleri için ihtiyacı olan hukuki destekleri görünür kılmayı amaçlar.

- Türkiye Barolar Birliği ve yerel baro yönetimleri, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ne denli duyarlı ise, adli yardım hizmetinin etkinliği ve kalitesi aynı ölçüde artmaktadır.
- Kadın hakları merkezinin aktif ve duyarlı olduğu barolarda adli yardım büroları daha etkili çalışmaktadır.
- Adli yardım bütçesi arttırılmalıdır.
- Bütçe, adli yardım bürolarının yeterli sayıda sorumlu avukat, personel ve danışan mahremiyetini gözeterek uygun mekân edinmesine elverişli düzeye getirilmelidir.
- Adli yardımdan dava alan avukatlara ödenen ücret düşük olup yapılan işin ciddiyeti ve ağırlığı ile orantılı hâle getirilmelidir.
- Barolarda kurumsallaşma eksikliği göze çarpmaktadır. Adli yardım sisteminin daha etkin ve kaliteli işleyebilmesi için gerekli sistemin kurumsal olarak uygulanmasına olanak sağlanmalıdır.
- Baro adli yardım uygulamaları arasındaki uygulama farklılıkları mümkün olduğu ölçüde giderilmeli, uygulamaya belirli bir standart getirilmelidir.
- Barolar ile valilik, il emniyet müdürlüğü, Bakanlık merkez ve taşra teşkilatları, ŞÖNİM, sivil toplum örgütleri gibi kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon sağlanmalıdır.
- Kadına yönelik şiddet ve aile hukukunu ilgilendiren ihtilaflarda nöbet tutmak ve dava almak isteyen avukatlara meslek içi eğitim verilmesi zorunludur.
- Meslek içi eğitimin; toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, görüşme teknikleri konularını içermesi gerektiği gibi, alanda çalışan kadın örgütlerinin deneyimleri de eğitim programına dâhil edilmelidir.
- Adli yardım avukatlarının, yoksul kadınların adalete erişimlerini sağladıkları konusunda farkındalığının arttırılması gerekmektedir.
- Adli yardımdan dava alan avukatların çalışmaları baro tarafından her aşamada ve düzenli olarak takip edilmelidir.

- Barolar, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında başvuruda bulunan kadınlara koşulsuz avukat atmalıdır.
- 6284 sayılı Kanun'un amacına uygun olarak, şiddetin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlamak üzere yoksulluk şartı aranmaksızın avukat ataması yapılmalıdır.
- Beş yıldan fazla hapis cezası gerektirmeyen suçların mağduru olan yoksul kadınlar için barolar tarafından avukat ataması yapılmalıdır.
- Adli yardım prosedürü ağırlaştırılmamalıdır. Başvuruculardan kimlik fotokopisi, fakirlik kâğıdı ve ikametgâh belgesi dışında belge istenmemelidir.
- Barolar, ekonomik durum araştırmasını dijital ortamda yapabilecekleri sisteme dâhil edilmelidir.
- Hukuki yarar araştırması dar yorumlanmamalı, kadınlardan delil getirmeleri beklenmemeli, açılacak davalarda "hukuki yarardan açıkça yoksun olup olmadığına" bakılmalıdır. Başvurucuların iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme hakları zedelenmemelidir.
- Adli yardımın tanıtımı yapılmalıdır. Maaşı veya üzerine kayıtlı taşınmazı bulunan fakat yargılama giderlerini karşılayamayacak durumda olan kadınlar adli yardımdan yararlanamayacaklarını zannetmemelidir.
- Başvuruları, büro personeli veya stajyer avukatlar yerine nöbetçi avukat veya sorumlu avukatın alması sağlanmalıdır. Stajyer avukatların başvuru almak yerine tecrübe edinmeleri için dinleyici olarak görüşmelere katılmaları sağlanmalıdır.
- Adli yardım bürosunda istihdam edilen sorumlu avukat ve büro personeli, şiddet gören kişilerle iletişim kurabilecek yetkinlikte ve kaygıyla baş etme kapasitesi yüksek kişiler arasından seçilmelidir.
- Adli yardım bürosu çalışanlarına düzenli psikolojik destek ve süpervizyon desteği sağlanmalıdır.
- TÜBAKKOM tarafından baroların kadın hakları merkezleri ve komisyonları arasında koordinasyon, işbirliği ve dayanışma sağlanmaya dönük faaliyetlerde bulunması, adli yardım bürolarının çalışmalarını da olumlu yönde etkilemektedir.

Ekler

Barolardan Veri
Talebimize İlişkin
Resmi Dilekçe Örneği

..... Barosu Başkanlığı'na

Sayı: 2020/....

Konu: Kadına Yönelik Şiddet Yasalarının Uygulanmasında Adli Yardımın Rolünün İzlenmesi Projesi

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı olarak kurulduğumuz 1990 yılından bu yana ev içi şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara sosyal, psikolojik ve hukuki destek veriyoruz. Ev içi şiddetle mücadelemizin önemli bir ayağı kadın ve çocuklarla kurduğumuz dayanışma ilişkisiyken bir diğer önemli ayağı ise başvuran kadın ve çocukların deneyimlerinden yola çıkarak kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının, kadınların ve çocukların şiddetsiz hayatlar kurmalarını destekleyecek şekilde hayata geçmesi için mücadele etmektir.

Bu amaçla, başvuran kadın ve çocukların deneyimleri üzerinden yasa uygulamalarını izlemek, değerlendirmek, yasaların uygulanması için öneriler geliştirmek; izleme ve değerlendirme sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmak ve bu sayede kamu otoriteleri üzerinde baskı oluşturmak için çabalıyoruz.

Hâlihazırda, "**Kadına Yönelik Şiddet Yasalarının Uygulanmasında Adli Yardımın Rolünün İzlenmesi**" isimli bir izleme ve raporlama araştırması yürütmekteyiz.

Projemizin amacını şiddete uğrayan kadınların şiddetten uzaklaşmak için başvurdukları yasal mekanizmalarda karşılaştıkları hak ihlallerinin izlenmesi ve raporlanması olarak belirledik.

Projemizde, kadınların 6284 sayılı yasa, ısrarlı takip ve aile hukukunu ilgilendiren davalar kapsamında adli yardım birimlerine yaptıkları başvurularda (koruma ve tedbir kararları, gizlilik kararları, ısrarlı takip, boşanma, geçici velayet ve nafaka) ulusal ve uluslararası yasalar çerçevesinde aldıkları destek hizmetlerini izliyoruz.

Bu çerçevede, baronuzdan **Ocak 2019 ve Aralık 2019 tarihleri arasında** kadına yönelik şiddet durumlarında adli yardım merkezi tarafından verilen hizmetlere dair ekli belgede sunduğumuz soruların yanıtlarını **18 Ağustos 2020** tarihine kadar morcati@morcati.org.tr adresinden Vakfımızla paylaşmanızı rica ederiz. İzleme raporumuzu Ocak 2021 tarihinde sizlerle paylaşmayı umuyoruz.

Saygılarımızla;
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

EK: Baro Adli Yardım Birimi'nin İşleyişine Dair Soru Formu

Baro Adli Yardım Birimi'nin İşleyişine Dair Soru Formu

- 1-** Baronuz Adli Yardım Bürosunda, avukat ve avukat olmayanlar dâhil olmak üzere kaç çalışan bulunmaktadır?
- 2-** 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan yararlanmak isteyen kadınlara adli yardım bürosu tarafından avukat atanmakta mıdır?
- 3-** Şayet 6284 Sayılı Kanun kapsamında avukat ataması yapılmıyorsa başvuruca kadınlara ne tür bir destek sunulmaktadır?
- 4-** Şiddete maruz kaldığını beyan eden ancak gelir getiren bir işte çalışan, sosyal güvenlik kurumundan maaş alan veya taşınmaz sahibi olan kadınlara avukat ataması yapılmakta mıdır?
- 5-** 2019 yılı içerisinde, 6284 Sayılı Kanun, ısrarlı takip ve aile hukukunu ilgilendiren davalar kapsamında adli yardım biriminize kaç kadın başvurdu? Kaç başvuruya avukat atandı? Başvurusu reddedilen kadınlar varsa avukat atanmamasının sebepleri nelerdir?
- 6-** 6284 Sayılı Kanun kapsamında alınan kararları sayısı ve içeriğine ilişkin verileri tuttuğunuz bir programınız var mı?
- 7-** Kadınların mağduru oldukları suçlar nedeniyle avukat talep ettiğinde Adli Yardım Bürosu avukat atmakta mıdır? Atama yapılıyorsa koşulları nelerdir?
- 8-** Kadınların aile hukukundan doğan ve/veya şiddet içeren uyuşmazlıklara ilişkin davalar için; adli yardım bürosundan görev alan avukatlara ve adli yardım bürosu personeline "Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet" konulu meslek içi eğitim verilmekte midir? *Eğer meslek içi eğitim veriliyorsa lütfen 9. ve 10. Soruları da yanıtlayınız.*
- 9-** Meslek içi eğitim programında; kadın hakları, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet ve görüşme teknikleri konularına yer verilmekte midir?
- 10-** *Kadınların aile hukukundan doğan ve şiddet içeren uyuşmazlıklara ilişkin davalar için* adli yardım bürosundan görev alan bütün avukatlara mı yoksa meslek içi eğitim alan avukatlara mı görevlendirme yapılmaktadır?

KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
Yasalarının Uygulanmasında
Baro Adli Yardım
Bürolarının Rolü